Grondstoffenplan

2022-2026

Heerlen

Gemeente **Heerlen**

Inhoudsopgave

Samenvatting 3

Leeswijzer 5

Op weg naar een circulaire economie met dit Grondstoffenplan 7

Beleidskaders en ontwikkelingen 8

De weg naar circulair grondstoffenbeleid 14

Terugblik 2004-2020 18

Speerpunten van het nieuwe grondstoffenbeleid 36

Uitvoeringsprogramma 42

Thema 1. iedereen doet mee 46

Thema 2. duurzame dienstverlening en voorziening 56

Thema 3. kostenbeheersing 64

Thema 4. schone buurt 68

Besluitvormingsproces, monitoring en financiële aspecten 72

Dit Grondstoffenplan is tot stand gekomen in samenwerking met onderstaande gemeenten en Reinigingsdiensten Rd4

Samenvatting

Voor u ligt het 'Grondstoffenplan 2022-2026'. Hierin wordt beschreven hoe de gemeente zich de komende jaren gaat inzetten om, vanuit de circulaire economie gedachte, steeds meer richting te geven aan het beheer van grondstoffen en afval in onze gemeente. Dit doen we als gemeente niet alleen, maar in nauwe regionale samenwerking met alle Rd4-gemeenten en Rd4.

Het Grondstoffenplan is het logische vervolg op het 'Afvalinzamelplan 2004-2014' en het 'Afvalbeheersplan 2014-2020'. De komende jaren zal blijvend gestuurd worden op een verdere toename van de gescheiden inzameling van grondstoffen, daarnaast zal de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen en het voorkomen van afval nadrukkelijk aandacht krijgen. Hiermee wordt een weg ingeslagen in de richting van een duurzamere en zoveel mogelijk afvalvrije gemeente in 2050.

> *Het afval van vandaag is de grondstof van morgen!*

De vorige afvalbeleidsplannen zorgden er voor dat de hoeveelheid restafval steeds verder daalde en dat de hoeveelheid grondstoffen toenam. Van 2004 tot en met 2020 is de hoeveelheid restafval (fijn en grof) met 187 kg per Rd4-inwoner afgenomen. Het scheidingspercentage is in die periode gestegen van 49% naar 72%. Dit resulteerde, als gevolg van de inkomsten uit grondstoffen en de gunstige verwerkingsprijs voor restafval, in totaliteit in een afname van de Rd4-kosten van €47,- per inwoner. Met deze resultaten presteren de Rd4-gemeenten binnen de top 25% van Nederland op het gebied van kosten, scheidingsresultaat en dienstverlening.

Er is dus een enorme winst geboekt met het verminderen van de hoeveelheid restafval en de verbetering van afvalscheiding. Het Grondstoffenplan bouwt voort op dit succes, naar nog minder afval maar tevens ook meer én schonere herbruikbare afvalstromen uit het afval; grondstoffen dus! Naast de kwantiteit van de herbruikbare afvalstromen zal de kwaliteit van deze grondstoffen een nog grotere rol gaan spelen. Zeker nu de acceptatienormen op de afzetmarkt van grondstoffen steeds strenger worden en het aan te leveren product dus steeds schoner (zuiverder) zal moeten zijn.

De kaders voor deze transitie komen voort uit de wettelijke verplichtingen, de systeemkeuzes en maatregelen die eerder zijn gemaakt en voldoen, de ontwikkelingen op de grondstoffenmarkt en de schaarste van grondstoffen en tot slot de uitkomsten van de inwoners- en raadsconsultatie. Vanuit die kaders is ook het doel gesteld van het Grondstoffenplan om in 2026 een afvalscheidingspercentage te bereiken van 80% met een gemiddeld aanbod van 100 kg restafval (fijn en grof) per inwoner.

Een van de sleutels tot succes zal, net als in de voorgaande jaren, liggen in de betrokkenheid van de inwoners om een bijdrage te willen leveren aan deze doelstelling. In een wereld waar grondstoffen steeds schaarser worden moeten de inwoners het belang inzien van de gescheiden inzameling van schone grondstoffen uit afval. Inzet vanuit het Grondstoffenplan zal zijn om inwoners bewust te maken van het belang van schone grondstoffen en de eigen rol die zij daarbij kunnen hebben. Participatie vanuit inwoners is daartoe van grote waarde.

Het verleden heeft bewezen dat de invoering van het diftar-systeem heeft geholpen bij de grote afname van de hoeveelheid restafval. Uit recente enquêtes onder inwoners en raadsleden is gebleken

dat het huidige systeem kan rekenen op de steun van de inwoners en raadsleden; al zien zij wel ruimte voor verbetering. Vandaar ook dat er met het Grondstoffenplan geen grootschalige wijzigingen in het inzamelsysteem zullen komen, maar dat bestaande structuren worden verbeterd of aangevuld vanuit de doelstelling om meer en schonere grondstoffen te verkrijgen.

De kern van het nieuwe beleid is vooral gelegen in de gewijzigde benadering van de focus. Spraken we in de vorige beleidsplannen over afval; nu richten we ons geheel op **grondstoffen**. In onderstaande figuur wordt die transitie weergegeven:

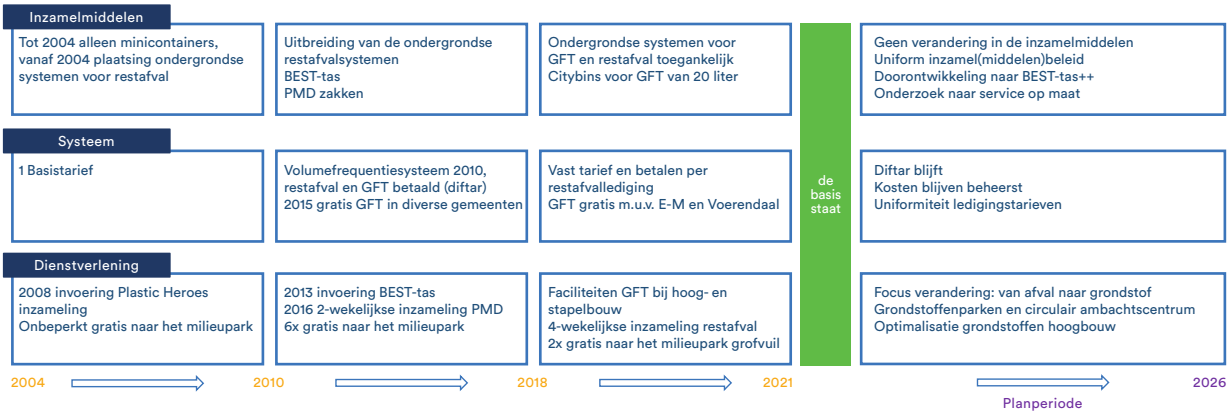

Wat betekenen de eerder genoemde ambitie en bijbehorende speerpunten voor de inzameling van grond-/afvalstoffen? We gaan sturen op beheersbare en toekomstbestendige afvalkosten. We zetten in op verbetering van duurzaamheidsprestaties met betrekking tot meer en schonere grondstoffen. We streven naar verbetering van de service, waarbij het principe van 'de gebruiker betaalt' nader bekeken zal worden. En tot slot ligt er de uitdaging om de inwoners, naast nog meer, beter en/of gerichter te informeren en enthousiasmeren, ook betrokken te krijgen, te laten participeren bij de doelstellingen rondom de circulaire economie. Aan de hand van de onderstaande vier thema's is het verdere uitvoeringsprogramma opgesteld met actiepunten voor de jaren 2022-2026:

THEMA 1 **Iedereen doet mee**
Onze inwoners vinden het normaal en makkelijk om schone grondstoffen op de juiste manier aan te bieden

THEMA 2 **Duurzame dienstverlening en voorzieningen**
We sturen op meer service voor wat betreft de inzameling van afzonderlijke grondstoffen

THEMA 3 **Kostenbeheersing**
Duurzaam omgaan met grondstoffen zorgt niet altijd voor een besparing

THEMA 4 **Schone buurt**
Grondstoffenbeleid en een schone openbare ruimte gaan hand in hand

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 is de inleiding van dit Grondstoffenplan.

In hoofdstuk 2 bespreken we de wettelijke uitgangspunten en ontwikkelingen die van belang zijn voor de komende jaren.

De toekomstige uitdagingen en (markt)ontwikkelingen op weg naar een circulaire economie (2050) en de gevolgen voor het grondstoffenbeleid bespreken we in hoofdstuk 3.

In hoofdstuk 4 geven we een terugblik op de periode 2004-2020 en evalueren we de resultaten van het voorgaande beleid en de uitgevoerde maatregelen.

In hoofdstuk 5 worden de resultaten van de inwoners- en raadsenquête besproken; wat vinden zij van het huidige systeem en wat moet er veranderen? Op basis hiervan zijn de speerpunten van het nieuwe beleid bepaald.

In hoofdstuk 6 is de toekomstige aanpak met uitvoeringsmaatregelen en actiepunten met een tijdsplanning opgenomen.

Waarna we het financiële kader in hoofdstuk 7 schetsen.

hoofdstuk 1

In het Afvalinzamelplan uit 2004 en zijn opvolger Afvalbeheersplan uit 2014 zijn doelstellingen op het gebied van hoeveelheid restafval en scheidingspercentages vastgelegd en zijn maatregelen opgesteld om deze doelstellingen te behalen. Deze maatregelen en doelstellingen zijn tot en met 2020 lokaal en regionaal opgepakt en uitgevoerd. Met het grotendeels afronden van de genoemde beleidsplannen is in 2021 gestart met het opstellen van een nieuw beleidskader: Grondstoffenplan 2022-2026. Hierin worden de doelstellingen en te nemen maatregelen in het kader van het grondstoffen- en afvalbeleid voor de komende vier jaar vastgelegd.

Op weg naar een circulaire economie met dit Grondstoffenplan

De Rijksoverheid heeft via het programma 'Nederland Circulair in 2050' de ambitie uitgesproken dat in 2050 grondstoffen efficiënt worden ingezet en hergebruikt zonder schadelijke emissies naar het milieu. Deze wijziging naar een circulaire economie is niet alleen belangrijk om de milieudoelstellingen te behalen, maar heeft tevens een financiële noodzaak. Bij gelijkblijvend beleid zullen in de komende jaren de kosten voor afvalverwerking flink stijgen. Door het nemen van maatregelen zorgen we ervoor dat deze kostenstijging in de toekomst zal worden afgevlakt.

Vanuit het landelijke programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) is de ambitie gesteld om in 2025 maximaal 30 kg ongescheiden restafval per inwoner per jaar aan te bieden. De Rd4-gemeenten, net als vele andere Nederlandse gemeenten, zitten hier nog ver vanaf. Vanuit de rijksoverheid is deze ambitie aangepast met een realistisch tijdpad om 100 kg per inwoner te bereiken. Gezien de ontwikkelingen van de afgelopen jaren, zoals meer thuiswerken en een verhoogd consumptiegedrag, vraagt deze doelstelling veel betrokkenheid en inzet van onze inwoners en aanpassing van het gemeentelijke afval- en grondstoffenbeleid. Naast de genoemde landelijke ambitie wordt de basis voor dit Grondstoffenplan ook gevormd vanuit de evaluatie van het afvalbeleid en uitvoering in periode 2004-2020 alsmede de in 2021 gehouden raads- en inwonersenquêtes. Het verkregen beeld van wat goed is, wat beter kan en welke wensen, ideeën en kansen er zijn leveren belangrijke bouwstenen voor het nieuwe Grondstoffenplan.

Het Grondstoffenplan zet de koers uit op het gebied van inzameling en verwerking van grondstoffen en afval. De inzet is gericht op preventie van afval en inzameling van (schone) grondstoffen om deze vervolgens zo hoogwaardig mogelijk te verwerken. Deze focus draagt bij aan de totstandkoming van de circulaire economie waarin geen sprake meer is van afval. In het jaar 2026 is het doel om een afname van nagenoeg 50 kg restafval per inwoner te behalen ten opzichte van 2020, dit komt neer op 100 kg restafval per inwoner per jaar. Gelijktijdig wordt hiermee ingezet dat 80% van al het huishoudelijke afval gescheiden wordt.

Om dit te bereiken wordt de focus nog meer dan van tevoren gericht op het verder optimaliseren van de inzameling van grondstoffen. Er zal gezocht worden naar oplossingen om inwoners in de gelegenheid te stellen grondstoffen zo eenvoudig mogelijk gescheiden aan te kunnen laten bieden. Om zodoende de aanwezigheid van vervuilende stoffen in de grondstofstromen tegen te gaan. Met een positieve stimulans wordt getracht zowel de kwantiteit maar óók de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen te verhogen. Met het 'Grondstoffenplan 2022-2026' wordt voortgebouwd op het reeds bereikte resultaat en wordt de visie en aanpak ten aanzien van het grondstoffen- en afvalbeleid verder uitgebreid.

hoofdstuk 2

Beleidskaders en ontwikkelingen

Binnen de Europese Unie zijn kaders gesteld waaraan de lidstaten moeten voldoen: de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen. De circulaire economie is hierbij het uitgangspunt. Juist omdat Europa slechts in beperkte mate zelf beschikt over grondstoffen is het belangrijk op de langere termijn onafhankelijk te zijn.

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de achtergronden, de ontwikkelingen en de uitdagingen van een circulaire economie en het grondstoffenbeleid in de toekomst.

2.1 Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

Voordat we de landelijke kaders omtrent afvalbeleid bespreken is het goed om te vermelden dat in het toekomstige afvalbeleid ook rekening gehouden moet worden met de zogenaamde Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals) van de VN in onderstaande figuur.

Figuur 2.1. Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen VN

Deze 17 doelen zijn gesteld om van de wereld een betere plek te maken in 2030 en zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Zij zijn van 2016 tot 2030 van kracht en vervangen de millenniumdoelstellingen die eind 2015 zijn vervallen.

De Rd4-gemeenten vinden het een meerwaarde om bij de verdere uitwerking van het afvalbeleid de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen als uitgangspunt te nemen. Met de resultaten van dit Grondstoffenplan wordt bijgedragen aan economische groei en duurzame werkgelegenheid in de regio. Door afval niet meer als afval te zien maar als grondstof, kan de circulaire economie worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Juist in een drukbevolkte regio als het Rd4-gebied moet er oog zijn voor een prettige en gezonde leefomgeving. Een duurzame inzamelmethodiek kan daar aan bijdragen. Zeker als inwoners bewust worden van hun eigen handelen en zelf enthousiast aan de slag gaan om herbruikbare grondstoffen apart te houden en/of te voorkomen dat er afval ontstaat, groeit het gezamenlijke belang om te komen tot een circulaire economie.

Afval is grondstof voor nieuwe producten en duurzame energie. Door daar op in te zetten haken de Rd4-gemeenten aan bij de doelen 8, 9, 11, 12 en 17 en wordt het afval van vandaag de grondstof van morgen.

2.2 Landelijk kader

De Europese afvalwetgeving is in Nederland opgenomen in de Wet Milieubeheer en het Landelijk Afvalbeheersplan (LAP). De Wet Milieubeheer verplicht gemeenten tot het verzorgen van de inzameling en verwijdering van huishoudelijke afvalstoffen. Deze zorgtaak komt voort uit het beschermen van de volksgezondheid en verplicht gemeenten om huishoudelijke afvalstoffen periodiek in te zamelen. Hierbij geldt de verplichting dat GFT-afval in ieder

geval gescheiden ingezameld moet worden. Vanaf 1 juli 2020 dient tevens papier, metaal, kunststof verpakkingsmateriaal, glas en elektronische apparatuur gescheiden ingezameld te worden. Vanaf 2025 geldt deze verplichting ook voor textiel en gevaarlijke afvalstoffen. De Rd4-gemeenten voldoen reeds aan deze eisen.

2.3 Landelijk Afvalbeheerplan 3 en uitvoeringsprogramma VANG

Hoe er in Nederland met afval wordt omgegaan is beschreven in het Landelijke Afvalbeheersplan (LAP). Alle overheden zijn verplicht om bij alle besluiten in het kader van afvalbeheer rekening te houden met het LAP. Naast een algemeen beleidskader bestaat het LAP uit een aantal sectorplannen waarin het beleid voor verschillende afvalstromen nader is uitgewerkt. In het huidige LAP3 (looptijd van 2017 tot en met 2029) is de ambitie vastgelegd dat de hoeveelheid restafval in 2025 is afgenomen tot 30 kg per inwoner. Daarnaast heeft de overheid via het programma 'Nederland Circulair in 2050' de ambitie uitgesproken dat in 2050 grondstoffen efficiënt worden ingezet en hergebruikt zonder schadelijke emissies naar het milieu. Het LAP3 kan dus gezien worden als een instrument voor de overgang naar een circulaire economie. Voor afvalstoffen is dit verwoord in het programma Van Afval Naar Grondstoffen (VANG). VANG heeft als doel het verminderen van de hoeveelheid restafval van huishoudens en vergelijkbaar afval van bedrijven en het verbeteren van de kwaliteit van de gescheiden grondstoffen. De ambitie van dit programma was om in 2020 te komen tot 75% afvalscheiding en tot een maximaal percentage scheiding te komen in 2025. Deze doelstelling voor afvalscheiding in 2020 is tevens geconcretiseerd in een hoeveelheid huishoudelijk restafval (fijn en grof huishoudelijk restafval) van maximaal 100 kg per inwoner per jaar, uitgaande van een totale hoeveelheid afval en grondstoffen van 400 kg per inwoner per jaar.*

	Kg per inwoner rest+grof		Kg per inwoner grondstoffen		Kg per inwoner totaal		Scheidings-percentage	
	2019	**2020**	**2019**	**2020**	**2019**	**2020**	**2019**	**2020**
Beekdaelen	128	135	395	426	524	561	75.5%	76.0%
Brunssum	143	151	346	376	489	527	70.8%	71.0%
Gulpen-Wittem	105	117	431	466	535	583	80.4%	79.9%
Eijsden-Magraten	123	136	434	486	556	621	77.9%	78.2%
Heerlen	149	158	318	347	467	505	68.1%	68.7%
Kerkrade	152	162	330	365	483	527	68.4%	69.3%
Landgraaf	131	140	345	375	476	515	72.6%	72.8%
Simpelveld	125	130	382	402	507	533	75.3%	75.5%
Vaals	129	140	360	385	489	527	73.6%	73.3%
Voerendaal	123	131	366	393	489	524	74.9%	75.0%
Rd4 (gemiddeld)	135	147	353	386	488	533	72.0%	72.4%
NL-gemiddelde	165	185	330	336	495	521	62%	62%

Figuur 2.2. Resultaten per gemeente

* In tegenstelling tot voorgaande beleidsplannen wordt in het Grondstoffenplan rekening gehouden met een totale hoeveelheid restafval verdeeld als fijn en grof huishoudelijk afval. Deze beschrijving is ruimer, maar daarentegen wel duidelijker. Het omvat alle componenten van het huishoudelijk afval die uiteindelijk via de afvalverbrander verwerkt worden. Dus ook het restafval dat bij verwerking van grondstoffen als stoorstof verwijderd wordt.
In de oude beleidsplannen werd enkel uitgegaan van de fractie fijn restafval, de niet herbruikbare afvalfractie in de afvalcontainer of de afvalzak. Dit maakt dat de te behalen score van 100 kg nog iets verder verwijderd is van ons resultaat. In 2020 147 kg verdeeld over 120 kg fijn en 27 kg grof restafval.

Het halen van deze ambitie (gemiddeld voor heel Nederland) in 2020 is onhaalbaar gebleken. Het Nederlandse gemiddelde ligt in 2020 op 185 kg huishoudelijk restafval. Voor de Rd4-gemeenten komen wij uit op 135/147 kg fijn en grof restafval per inwoner in 2019 respectievelijk 2020** en een totale hoeveelheid afval en grondstoffen van 535 kg per inwoner per jaar. Het gemiddelde scheidingspercentage ligt nipt onder de doelstelling: 72%. Vanuit de rijksoverheid wordt op basis van de werkelijke resultaten van de afgelopen jaren een voorstel gedaan voor een realistisch tijdpad om deze gestelde 100 kg te bereiken.

2.4 Producentenverantwoordelijkheid

In het kader van het verminderen van de hoeveelheid restafval speelt producentenverantwoordelijkheid een steeds belangrijkere rol. Producentenverantwoordelijkheid betekent dat producenten en importeurs (mede) verantwoordelijk worden voor het afvalbeheer van de producten die door hen op de markt zijn of worden gebracht. Daarnaast zal deze verantwoordelijkheid verduurzaming en duurzaam gebruik van producten verder stimuleren en zal het bijdragen tot de vernieuwing van de inzameling en recycling van afgedankte producten.

Gemeenten hebben geen invloed op het ontwerp en de hoeveelheid consumptiegoederen en verpakkingen. Gemeenten zijn vooralsnog wel belast met de inzameling en verwerking van deze goederen ongeacht de waarde of schadelijkheid ervan. Vandaar ook dat het noodzakelijk is dat er voor gemeenten duidelijkheid komt waar ze gemeentelijke beleid invloed kunnen uitoefenen in de overgang naar de circulaire economie en hoe zij haar afvalkosten kan beheersen. Verdere landelijke afspraken met betrekking tot de uitbreiding van producentenverantwoordelijkheid en de hiermee samenhangende verwijderingskosten zullen hiertoe van groot belang zijn.

Producentenverantwoordelijkheid geldt op dit moment voor elektrische en elektronische apparatuur, batterijen & accu's, autowrakken, autobanden en alle consumentenverpakkingen. Vanaf juli 2021 geldt bijvoorbeeld een statiegeldsysteem voor kleine kunststof drankverpakkingen gevolgd door een statiegeldsysteem voor blikjes met een (beoogde) startdatum op 1 januari 2023. Mogelijk zal in de nabije toekomst ook een producentenverantwoordelijkheid gaan gelden voor bijvoorbeeld luiers, textiel en matrassen.

2.5 Marktontwikkelingen

De verwerkingsmarkt van grondstoffen is een mondiale markt en zeker niet beperkt tot Nederland. De verwerking van onze afvalstromen is afhankelijk van deze wereldmarkt. Keuzes en maatregelen in andere landen werken door op onze grondstofmarkten. Vonden onze gescheiden afval- en grondstoffen voorheen vrij eenvoudig hun verwerkingsmarkt in Azië, nu is dat niet meer zo eenvoudig. De export van gescheiden grondstofstromen is zeer beperkt als gevolg van hogere kwaliteitseisen. Het gaat dan voornamelijk om oud papier, kunststoffen en textiel.

Het wegvallen van de goedkope optie om te exporteren, leidt tot een vergroot aanbod en hogere verwerkingstarieven. Mede hierdoor wordt de Europese en

** De toename in 2020 is het gevolg van de Covid-19-pandemie. Meer thuiswerken, sluiting van de horeca, opruimwoede, minder vakanties etc. hebben geleid tot een totale afval toename van 10%

Nederlandse markt gedwongen om zelf voldoende verwerkingscapaciteit binnen de EU, dan wel Nederland op te bouwen.

Naast de ontwikkelingen op de verwerkingsmarkt is de markt van circulaire grondstoffen (denk bijvoorbeeld aan gerecyclede kunststoffen) de laatste jaren toegenomen. De vraag naar deze grondstoffen is echter nog laag en fossiele grondstoffen zijn vooralsnog goedkoper. Hierdoor kunnen momenteel circulaire grondstoffen nagenoeg niet concurreren met 'virgin' grondstoffen.

De marktprijzen voor circulaire grondstoffen zijn medio 2021 dan ook laag. De verwachting is dat, met de verdere uitrol van de circulaire economie, deze marktprijzen in de toekomst zullen stijgen. Los van de landelijke scheidingsdoelstelling/-plicht, mag, kan en moet de hierboven genoemde constatering echter geen reden zijn om ons afval niet meer te scheiden. Gezien de (sterk) toenemende verwerkingsprijzen voor restafval zou niet scheiden van ons afval ook duur zijn. De hoge verwerkingsprijzen zijn mede het gevolg van landelijk beleid, in het bijzonder door het heffen van belastingen zoals de verbrandingsbelasting en de aangekondigde CO_2-belasting.

In eerste instantie bedroeg de verbrandingsbelasting €13,- per ton. Dit bedrag is inmiddels gestegen naar €33,15 en de verwachting is dat deze stijging nog verder doorzet in de toekomst. De doelstelling van de overheid hierbij is dat door het heffen van de verbrandingsbelasting de hoeveelheid restafval gaat afnemen.

Daarnaast is de prijs voor de verwerking afhankelijk van lopende contracten bij eindverwerkers en de beschikbare capaciteit. De samenstelling van restafval verandert doordat er steeds beter gescheiden wordt en dit is van invloed op de prijs, die hierdoor zal gaan stijgen. Een aspect waar de Limburgse gemeenten na 2023 rekening mee moeten houden als het huidige verwerkingscontract voor restafval en GFT-afval afloopt.

Bovenstaande ontwikkelingen zullen er toe leiden dat bij gelijkblijvend beleid de kosten voor het afvalbeheer fors zullen toenemen (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2. Ontwikkeling afvalbeheerskosten bij gelijk blijvend beleid

2.6 Technologische ontwikkelingen

De transitie op het gebied van circulariteit wordt op meerdere gebieden verder ingezet. Zo blijven de Rd4-gemeenten de komende periode nauw contact houden met de industrie/chemie (bijv. Chemelot) op het gebied van (alternatieve) verwerking van afval-/grondstofstromen en zullen zij blijven participeren in proeftrajecten.

Hierbij wordt gebruik gemaakt van eventuele beschikbare subsidiegelden. Verder volgen we nauwlettend proefprojecten/pilots in Nederland (bijvoorbeeld op het gebied van inzameling en verwerking van luiers). Indien mogelijkheden zich voordoen zullen deze, ook al zijn ze niet benoemd in dit plan, onderzocht worden en getoetst worden of ze kunnen bijdragen aan onze gestelde ambitie.

hoofdstuk 3

De weg naar circulair grondstoffenbeleid

De afgelopen 15 jaar is binnen de Rd4-gemeenten, met het Afvalinzamelplan (2004-2014) en het Afvalbeheersplan (2014-2020), bewust gekozen voor het verminderen van de hoeveelheid restafval en het stimuleren van afvalscheiding.

Het invoeren van het diftar-systeem in 2007-2011 was de eerste aanzet om te komen tot een forse afname van de hoeveelheid restafval. In de jaren erna is het inzamelsysteem verder verfijnd en is de prikkel tot scheiden verhoogd. Afval moest niet langer gezien worden als een afvalstof maar als een grondstof.

3.1 Van afvalbeheersplan naar Grondstoffenplan

Anno 2020 zijn de doelstellingen vanuit de eerder genoemde beleidsplannen grotendeels uitgevoerd en behaald. Mede dankzij de inzet van de inwoners is de hoeveelheid restafval binnen de Rd4-gemeenten gedaald van gemiddeld 334 kg/inwoner in 2004 naar gemiddeld 135 kg/inwoner (2019) respectievelijk 147 in 2020*. Het scheidingspercentage is in dezelfde periode van 42% gestegen naar 72%. Ondanks dat afvalscheiding in de afgelopen jaren, over het algemeen, 'normaal' geworden is, ligt er nog een forse uitdaging voor ons. De landelijke ambitie was om middels de VANG-doelstellingen in 2020, 75% van de totale hoeveelheid afval die vrijkomt uit huishoudens te recyclen. Dit komt neer op 100 kg restafval (fijn en grof huishoudelijk restafval) per inwoner. Een ambitie die richting de nabije toekomst in 2025** ingeschat wordt op 90% afvalscheiding, oftewel 30 kg restafval per inwoner per jaar. Een zeer hoge ambitie die veel betrokkenheid en inzet van de inwoners vraagt, maar ook tot aanpassing van het gemeentelijke afvalbeleid.

Om deze doelstelling te halen zal de koers van de afgelopen jaren vervolgd moeten worden waarbij nog meer nadruk zal komen te liggen op hergebruik van afval/grondstoffen. In een volledige circulaire economie bestaat immers geen afval meer en staan productie, innovatie én hergebruik centraal. Dit met als doel het hergebruik van producten en grondstoffen zoveel mogelijk te vergroten en waardevernietiging zoveel mogelijk te verkleinen. Bij een circulaire economie gaat het niet alleen om het milieu. Grondstofschaarste en het hieraan gerelateerde strategische belang voert op dit moment de boventoon. Hergebruik van grondstoffen uit afval biedt (regionale) kansen op het gebied van werkgelegenheid en innovatie. Gemeenten hebben een positie aan het einde van de gebruiksketen waarmee zij een belangrijke rol kunnen vervullen bij de ombuiging van 'afval' naar 'grondstoffen'. Daarmee leveren zij een wezenlijke bijdrage aan hergebruik en de vermindering van CO_2-uitstoot.

Het nieuwe afvalbeleid zal zich nog meer dan voorheen moeten focussen op het verkrijgen van waardevolle herbruikbare afvalstromen: grondstoffen. Het afval van vandaag is de grondstof van morgen, waarbij restafval bijzaak zal worden. Het is ons gezamenlijk doel om de mate van circulariteit van diverse stromen te verhogen. Om deze boodschap te versterken zullen we in de toekomst dan ook niet meer spreken over een Afvalbeheersplan maar over een Grondstoffenplan.

3.2 Uitdaging

Het regionale Grondstoffenplan is het vervolg op eerdere afvalbeleidsplannen. Waren deze plannen vooral gericht op de aanpak om door systeemkeuzes, de hoeveelheid restafval te verminderen, richt het Grondstoffenplan zich voor de komende vijf jaar vooral op het verkrijgen van zoveel mogelijk schone herbruikbare grondstofcomponenten en het vergroten van de mate van circulariteit van grondstoffen/materialen. Gelijktijdig blijft er aandacht voor het verminderen van de totale hoeveelheid restafval alsmede de totale hoeveelheid afval als zodanig.

In de Rd4-regio bedraagt de hoeveelheid (fijn en grof) restafval per inwoner

* 2020: een jaar waarin door het Covid-19 virus de hoeveelheden afval/grondstoffen met 10% extra gestegen zijn (thuiswerken, sluiting horeca, opruimwoede, minder vakanties etc.).

** Landelijke ambitie is om in 2050 een economie te bereiken waarbij er geen sprake meer is van afval.

momenteel gemiddeld 147 kg, dat is ruim boven 100 kg; de landelijke ambitie voor het jaar 2020. Dat legt dan ook druk op de uitdaging van de Rd4-gemeenten om onderstaande doelen te bereiken:

Fig 3.1 Tijdspad restafval vermindering in Rd4-regio.

Voor de korte termijn (2026) richten we ons via het Grondstoffenplan op het behalen van maximaal 100 kg restafval (fijn en grof) per inwoner per jaar. Een eerste (maar wel een behoorlijke) stap in de richting van een circulaire economie en met de uitgangspunten van het Grondstoffenplan een realistisch doel. Dit met de ambitie om in 2030 90% afvalscheiding bereikt te hebben (er blijft dan 55 kg restafval per inwoner per jaar over) met als einddoel 2050, waarin gestreefd moet worden naar een volledig circulaire situatie waarbij er enkel nog grondstoffen zijn.

De uitdaging zal niet alleen liggen in de vermindering van de hoeveelheid restafval. We zien op dit moment dat er binnen de gescheiden inzameling vervuiling is van de grondstoffen. Hierdoor komt de kwaliteit van de grondstoffen onder druk te staan met nadelige financiële en duurzame gevolgen. We kunnen er dan ook niet om heen om dit aspect in dit Grondstoffenplan te bespreken.

Tot slot streven de Rd4-gemeenten naar een circulaire economie. Daarom willen we de uit afval verkregen grondstoffen zoveel mogelijk lokaal inzetten. Met als doel lokale kringlopen tot stand te brengen waarbij deze grondstoffen direct worden hergebruikt of worden verwerkt tot nieuwe grondstoffen en producten.

56-BNB-7

hoofdstuk 4

Terugblik 2004-2020

Alvorens toe te werken naar nieuwe beleidskaders is het goed om terug te kijken naar de stappen die in het verleden gezet zijn. Wat waren de doelen van het oude afvalbeleid en welke resultaten zijn er tot nu toe behaald?

4.1 Afvalinzamelplan en Afvalbeheersplan in vogelvlucht

In 2000 is vanuit het oogpunt van efficiency en kostenbeheersing gestart met een optimalisatie van de afvalinzameling in de regio. In 2004 is besloten om via het regionale Afvalinzamelplan de hoeveelheid aangeboden huishoudelijk afval te verminderen. In eerste instantie is gewerkt aan de verbetering van de bedrijfsvoering en het weren van afval van buiten de regio. Ofschoon de hoeveelheid (rest)afval als gevolg van de doorgevoerde verbeteringen is afgenomen en het afval beter werd gescheiden, bleef een verdere daling van het afvalaanbod uit. De Rd4-gemeenten bleven de regio waar het meeste afval per inwoner werd aangeboden. Actie om de afvalhoeveelheden en de afvalbeheerskosten terug te dringen werd urgent.

Na de vaststelling van het Afvalinzamelplan hebben de gemeenten tussen 2007 en 2011 het diftar-systeem ingevoerd en is gestart met de inzameling van verpakkingsplastic. De invoering van diftar heeft er in geresulteerd dat de gemiddelde hoeveelheid fijn en grof restafval binnen de Rd4-gemeenten is afgenomen van bijna 334 kg in 2004 naar 205 kg per inwoner in 2013. Zie figuur 4.1.

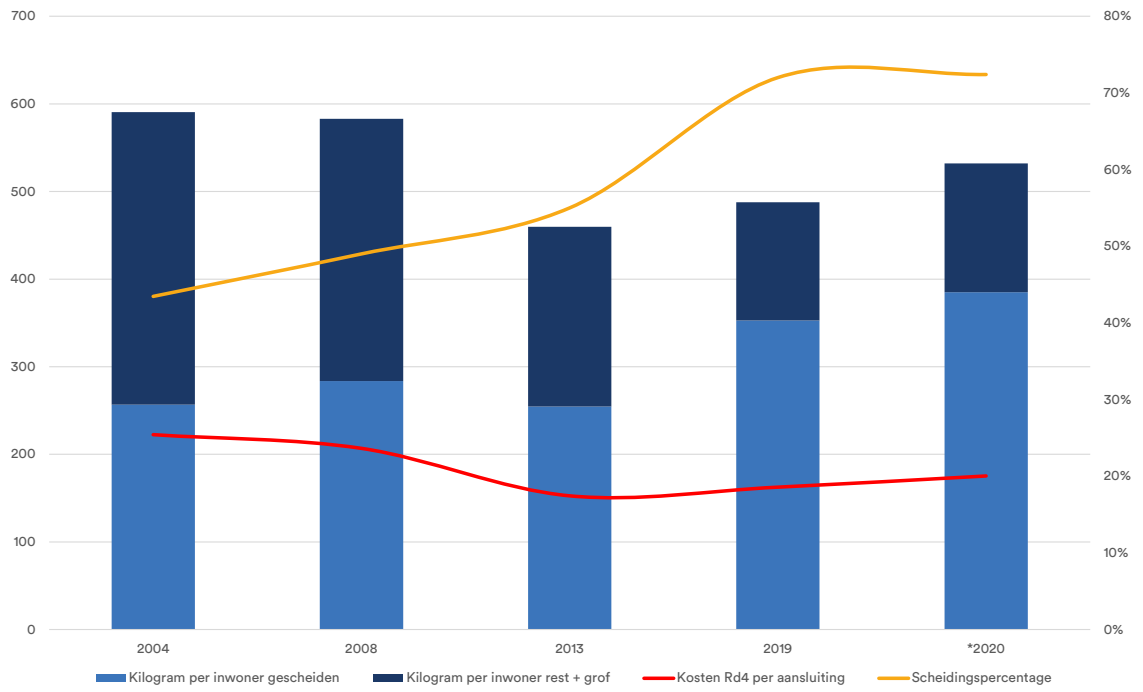

Figuur 4.1. Afvalscheidingsresultaat en kosten

In 2014 is op basis van het Afvalbeheersplan de druk op het verminderen van restafval verhoogd door het tarief voor de lediging van restafvalcontainers te verhogen. De veronderstelling was dat door de kosten voor restafval te verhogen het scheiden van afval zou verbeteren. Aangezien GFT-afval een nogal groot aandeel had in het restafval (50%) is het tarief voor GFT-afval verlaagd naar nul euro (behoudens in de gemeente Eijsden-Margraten en Voerendaal). In 2015 is gestart met de gescheiden huis-aan-huis-inzameling van PMD-afval.

Vanwege het succes van de PMD-inzameling is vanaf 2016 het scheiden van afval nog verder gepro-moot om de hoeveelheid restafval verder te verlagen. De inzamelfrequentie van PMD-afval werd verhoogd naar één keer per veertien dagen terwijl restafval nog maar één keer per vier weken werd ingezameld (m.u.v. Gulpen-Wittem en Eijsden-Margraten). In 2018 is als slotstuk de GFT-inzameling

* De toename in 2020 is het gevolg van de Covid-19-pandemie. Meer thuiswerken, sluiting van de horeca, opruimwoede, minder vakanties etc. hebben geleidt tot een totale afval toename van 10%.

opnieuw bij alle hoog- en stapelbouw ingevoerd. Daarnaast zijn op strategische plekken ondergrondse restafvalcontainers bijgeplaatst als extra mogelijkheid voor alle inwoners om restafval in te deponeren, dit als aanvulling op hun eigen afvalcontainer of als vervanger daarvan.

Het resultaat van al deze beleidsaanpassingen maar zeker ook de medewerking van onze inwoners heeft er toe geleid dat de hoeveelheid restafval nog verder is gedaald. In 2019 werd gemiddeld per Rd4-inwoner 135 kg restafval (fijn en grof) ingezameld. Het scheidingspercentage steeg verder naar 72%.

In figuur 4.1 is het resultaat van de afgelopen 16 jaar weergegeven. Het is goed te zien dat in de periode 2004-2020 de kosten van de inzameling (kosten Rd4 per aansluiting) gedaald zijn van €222,38 naar €175,23. Een daling van bijna 50 euro. Concluderend: alle (beleids)inspanningen hebben gezorgd voor minder afval, een hoger scheidingspercentage en lagere inzamelkosten.

4.2 Doelstellingen voorgaande afvalbeleidsplannen

In onderstaand figuur wordt kort aangegeven wat de hoofddoelstellingen van de voorgaande afvalbeleidsplannen (periode 2004-2020) waren en de resultaten die zijn bereikt.

Afvalinzamelplan (2004-2014)	
Doelstelling	**Resultaat**
Uniformering afvalinzamelmiddelen	Rd4-breed gerealiseerd
Tarief ophalen grofvuil aan huis	Van toepassing in elke gemeente
Vermindering gratis bezoeken milieupark naar 6 en invoeren bezoekerstarief	Doorgevoerd in alle gemeenten
Afbouw GFT-inzameling bij hoogbouw	GFT-verzamelcontainers zijn verwijderd
Bechippen van minicontainers	Alle containers zijn bechipt
Afvalbeheersplan STAP 1 (2014)	
Doelstelling	**Resultaat**
Bronscheiding minimaal 65%	64%
Maximum restafval per inwoner: 140 kg	160 kg
Reductie CO_2: 25%	28-32%
Lagere verwerkingskosten (-50%)	-60%
Daling van de kosten per aansluiting met €10,-	€0,-
Afvalbeheersplan STAP 2 (2017)	
Doelstelling	**Resultaat**
Bronscheiding minimaal 75%	72%
Maximum restafval per inwoner: 100 kg.	147 kg
Reductie CO_2: 33%	38-42%
Netto verwerkingskosten: richting nul	Gedaald tot 2019 tot €1.100.000
Daling van de kosten per aansluiting met €3,-	+€34,-

Figuur 4.1. Hoofddoelen afvalbeleid

4.3 Wat hebben we gedaan?

In de voorgaande paragraaf zijn in het kort de doelstellingen en de behaalde resultaten weergegeven. Om te komen tot deze resultaten zijn er diverse maatregelen genomen die in deze paragraaf kort worden besproken. In figuur 4.2 staan de belangrijkste wijzingen in het afvalbeleid weergegeven.

Jaar	Activiteit/Beleidswijziging
2004	Uniformering en bechipping inzamelmiddelen
2009	Invoering volume/frequentiesysteem (diftar)
	Invoering inzameling kunststof verpakkingen
2011	Invoering BEST-tas
2014	Invoering nul-tarief voor GFT-afval en verhoging tarief restafval
	Invoering PMD-inzameling
2016	Invoering 4-wekelijkse inzameling van restafval en 2-wekelijkse inzameling van PMD
2018	Herintroductie GFT-inzameling hoogbouw

Figuur 4.2. Uitvoeringsactiviteiten

4.3.1 Afvalinzamelplan

In de periode 2004-2014 is in eerste instantie alle aandacht uitgegaan naar de realisatie van een uniformering van de inzamelmiddelen. Vervolgens is succesvol toegewerkt naar het invoeren van het volume/frequentiesysteem waarbij voor het eerst een ledigingstarief voor zowel GFT- en restafval is ingevoerd. De invoering van het volume/frequentiesysteem in 2009 en in het bijzonder de bijbehorende financiële prikkel, heeft ertoe geleid dat er een behoorlijke afname van het restafval is gerealiseerd met 25%. Tevens is de gescheiden inzameling van kunststof verpakkingen succesvol ingevoerd. Deze maatregelen hebben geleid tot een behoorlijke daling van de kosten per aansluiting (bijna 70 euro) en een verbetering van het scheidingspercentage van ruim 8% tot 54,4%.

Organisatorisch is de inzameling grotendeels gemechaniseerd, zijn inzamelroutes verbeterd en heeft een verregaande automatisering plaatsgevonden. Dit alles heeft uiteindelijk bijgedragen aan de harmonisatie van het afvalbeleid binnen de Rd4-gemeenten. Hierdoor is er uniformiteit ontstaan ten aanzien van het afvalbeheer in de regio.

4.3.2 Afvalbeheersplan STAP 1

In STAP 1 van het Afvalbeheersplan is het eerste begin gemaakt richting het verhogen van de dienstverlening op grondstoffen. Voorbeelden hiervan zijn de introductie van de inzameling van de BEST-tas en de inzameling van kunststof verpakkingsafval. Bij de start van de inzameling (vanaf 2008) van enkel kunststof verpakkingen is deze inzameling in 2015 uitgebreid met metalen verpakkingen en drankenkartons (PMD-inzameling). Bij de hoogbouw is de inzamelfrequentie voor PMD-afval verhoogd van 1 keer per 4 weken naar 1 keer per 2 weken.

Het reduceren van de hoeveelheid GFT-afval in het restafval was een ander beleidsspeerpunt. Als stimulans is daartoe het zogenaamde nultarief voor GFT-afval ingevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat de hoeveelheid aangeboden GFT-afval in drie jaar tijd is gestegen van 16.220 ton in 2013 tot 28.690

ton in 2016. Als neveneffect van het gratis aanbieden van GFT-afval moet genoemd worden dat het aanbiedpercentage van GFT-containers ruimschoots is gestegen met ruim 20%. Het ontbreken van de financiële prikkel biedt de mogelijkheid dat de GFT-container frequenter wordt aangeboden (zeker in de zomerperiode). Als zodanig kan dit gezien worden als een verhoging van het serviceniveau, maar leidt wel tot hogere logistieke kosten.

De doelstelling om de grote hoeveelheid GFT-afval in het restafval te verminderen mag, gezien de daling van de hoeveelheid restafval met ruim 11.000 ton, succesvol genoemd worden. Tot slot moet gezegd worden dat het in STAP 1 gelukt is om de kosten per huishouden te laten dalen met €10,-.

4.3.3 Afvalbeheersplan STAP 2

STAP 2 van het Afvalbeheersplan had tot doel om te komen tot een verdere afname van de kosten, het verder verhogen van de dienstverlening op grondstoffen en de dienstverlening op restafval verder af te bouwen. Speciale aandacht was er voor afname van de hoeveelheid restafval bij hoogbouw. Het aantal gratis af te voeren grondstoffen via het milieupark is vergroot. Tevens is er, onder druk van stijgende verwerkingskosten en ter verdere stimulering van afvalscheiding, een tarief voor grofvuil ingevoerd. Hiermee werd tevens kracht bij gezet aan het uitgangspunt 'de vervuiler betaalt', dit tarief draagt daarmee bij aan een eerlijkere kostenverdeling.

Als gevolg van de succesvolle inzameling van PMD-afval is de hoeveelheid restafval aanzienlijk afgenomen. Dit heeft geleid tot het afbouwen van de dienstverlening op restafval waarbij de inzamelfrequentie is verlaagd naar 1 keer per 4 weken. Mede als gevolg van de afname van restafval is de toegang tot de ondergrondse afvalcontainers voor restafval vrijgegeven voor inwoners die dat willen.

Speciale aandacht is uitgegaan naar de inzameling van GFT-afval bij hoogbouw. Inwoners die gebruik maken van een verzamelcontainer voor restafval hebben de mogelijkheid gekregen om GFT-afval gescheiden aan te bieden via een ondergrondse container voor GFT-afval of via een GFT-emmer van 20 liter (afhankelijk van de locatie). Laatstgenoemd inzamelmiddel wordt één keer per week geledigd. Tegelijkertijd met de mogelijkheid tot GFT inzamelen is het tarief voor restafval bij verzamelcontainers in verhouding gelijk getrokken met het tarief voor restafvalcontainers aan huis.

Naast de technische en beleidsmatige aspecten van de afvalinzameling is in STAP 2 meer dan daarvoor naar betrokkenheid van onze inwoners gezocht. Dit vanuit de gedachte dat afvalscheiding mede een zaak is van het gedrag van inwoners. Zo deden er in 2017 328 huishoudens mee aan het project '100-100-100'. De uitdaging hierbij was om met minimaal 100 huishoudens gedurende 100 dagen 100% afval te scheiden en zo min mogelijk restafval over te houden. Op basis van het resultaat zouden de deelnemers uitkomen op een gewicht van nog geen 16 kg per persoon per jaar!

In het kader van educatie mogen de zogenaamde E-waste races op lagere scholen als succesvol genoemd worden. Daarnaast hebben meer dan 7.000 basisschoolleerlingen bij Rd4 een rondleiding en een basisles afval/grondstoffen gekregen.

Tot slot heeft het Rd4-infoteam, in vervolg op de pilot Afvalcoaches waarbij inwoners werden geïnformeerd over afvalscheiding, diverse (week)markten binnen de gemeenten bezocht om bezoekers informatie en tips te geven over afval(scheiding). Verder zijn ze bij veel inwoners op 'bezoek' geweest om samen met de individuele inwoner te kijken naar een passend systeem of het geven van tips om hun afval zo optimaal mogelijk te kunnen scheiden.

In figuur 4.2 zijn resumerend de belangrijkste stappen van het afvalbeleid tussen 2004 en 2020 weergegeven.

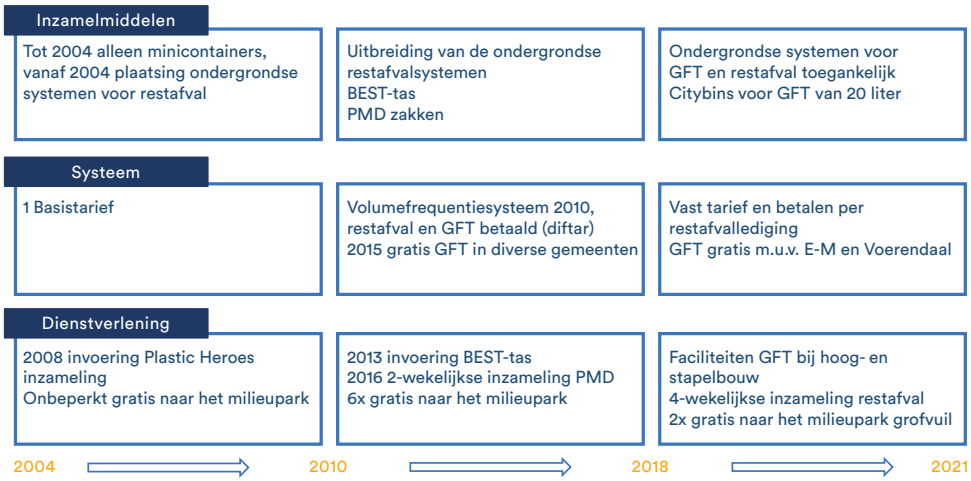

Figuur 4.2. Uitgevoerde activiteiten in het kader van het afvalbeleid 2004-2020 in een oogopslag

4.4 Resultaten in cijfers

In deze paragraaf worden kort de resultaten van het afvalbeleid van de afgelopen 16 jaar beschreven. Hierin wordt gekeken naar de milieueffecten, de kosten alsmede de mening van onze inwoners over het gevoerde afvalbeleid.

4.4.1 Milieueffecten

De doelstelling van het Afvalinzamelplan en het Afvalbeheersplan STAP 1 en 2 was algemeen stellend: de hoeveelheid restafval per inwoner verminderen. In de twee STAPPEN van het Afvalbeheersplan zijn deze zelfs nader gespecificeerd in 140 respectievelijk 100 kg per inwoner. Er is toentertijd uitgegaan van alleen het fijne restafval en niet zoals landelijk gebruikelijk is fijn en grof restafval samen. In de nieuwe doelstellingen zijn de genoemde hoeveelheden per inwoner fijn en grof restafval samen.

Deze laatste doelstelling komt overeen met het streefgetal zoals genoemd in het landelijke VANG-programma. De meeste gemeenten in Nederland hebben deze doelstelling in hun beleid opgenomen en hebben daartoe net als de Rd4-gemeenten concrete maatregelen getroffen om hieraan te voldoen. De resultaten zijn te zien in onderstaand figuur 4.3.

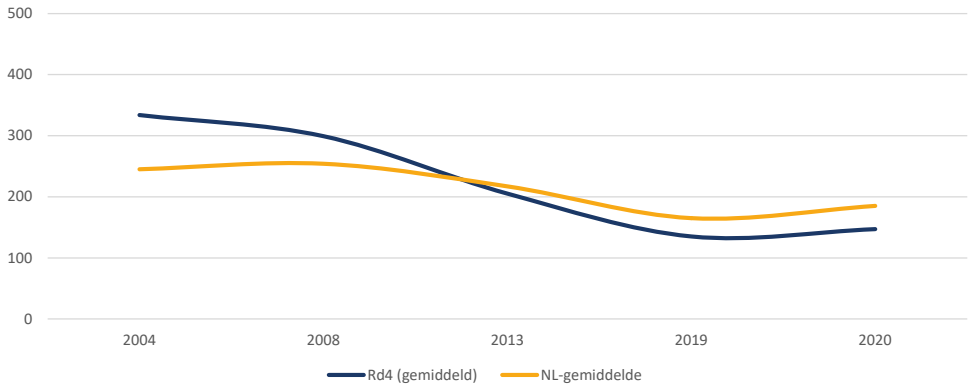

Figuur 4.3. Trend in hoeveelheid restafval in kg per inwoner (fijn en grof) tussen 2004 en 2020.

Met 147 kg per inwoner is het gestelde doel van 100 kg restafval (fijn en grof) nog ver buiten bereik, al mag je een afname van 200 kg per inwoner sinds 2004 een behoorlijke stap in de goede richting noemen. Zeker als je ziet dat de hoeveelheid gescheiden grondstoffen in deze periode sterk is toegenomen: van 257 kg per inwoner in 2004 naar 486 kg in 2020 (zie figuur 4.4). De invloed van de invoering van het diftar-systeem heeft hier een grote rol in gespeeld. Inwoners zijn door de financiële prikkel bewust geworden van de eigen invloed op hun afvalaanbod en bijgevolg het scheidingsgedrag.

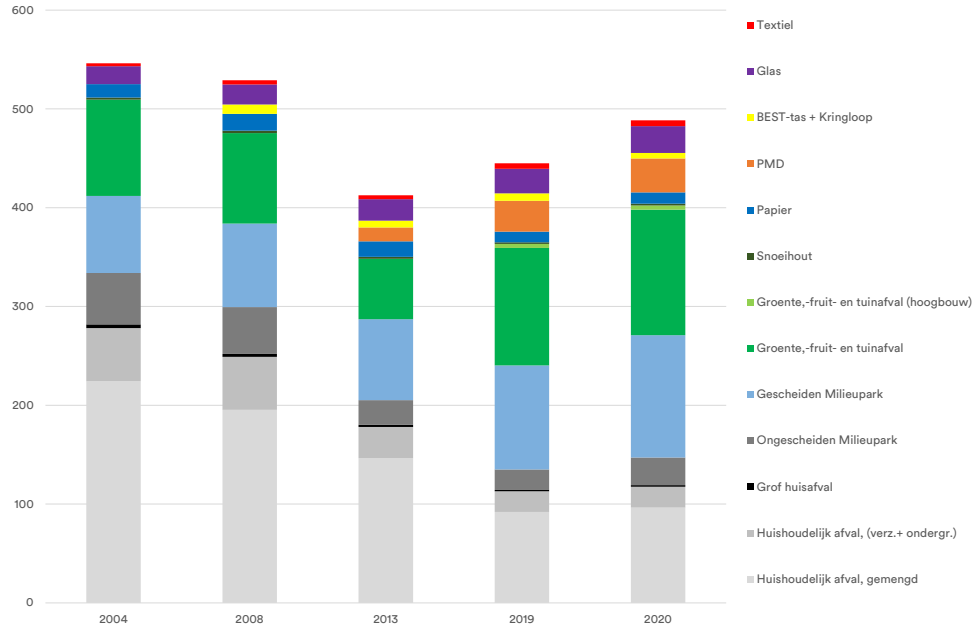

Figuur 4.4. Inzamelresultaten per kilo per inwoner, Rd4 2004-2020

In figuur 4.4 is de eerder genoemde daling van de hoeveelheid restafval vanaf 2004 goed te zien. De stijging in 2020 mag, zoals al eerder is opgemerkt, grotendeels worden toegeschreven van de gevolgen van Covid-19-pandemie. De toename in hoeveelheden zie je dan ook terug in de nagenoeg alle fracties.

Verder is een grote stijging van PMD-afval te zien: van 14 kg in 2013 naar gemiddeld 34 kg in 2020. De overige afvalstromen blijven min of meer gelijk, al moet gesteld worden dat de hoeveelheid papier elke jaar iets afneemt. Deze afname is toe te schrijven aan de toename van de digitalisering (men leest meer online), een afname van het aantal dagbladen en weekbladen en het weren van reclame via de nee-ja/nee-nee sticker. De hoeveelheid karton binnen de papierfractie neemt daarentegen toe als gevolg van thuiswerken en internetshoppen. Dit leidt overigens eerder tot een toename van het volume dan tot een gewichtsstijging van de totale hoeveelheid papier.

Ondanks de afname van restafval is duidelijk te zien dat sinds 2013 de totale hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner toeneemt. Een toegenomen economische groei en bijbehorend toenemend consumptiegedrag spelen hier zeker een rol in.

Sorteeranalyse

Ondanks de afname van de hoeveelheid restafval blijkt uit een nadere analyse van de aard en samenstelling van het restafval dat er nog heel wat grondstoffen 'gewoon' bij het restafval worden weggegooid. In figuur 4.5 zijn de sorteeranalyses van het restafval zichtbaar gemaakt. Deze sorteeranalyses zijn gebaseerd op basis van onderzoek van het restafval uit (vooraf gekozen) straten/hoogbouwlocaties binnen de Rd4-gemeenten. De analyses zijn uitgevoerd op dezelfde momenten in het jaar en daardoor goed vergelijkbaar.

Ondanks dat de hoeveelheid 'zuiver' restafval in de loop der jaren toeneemt bevat dit in 2019 nog altijd 54% herbruikbare afvalstromen. Het is dan ook de uitdaging om te achterhalen waarom deze afvalcomponenten toch nog in het restafval zitten en wat er aan gedaan kan worden om deze als separate herbruikbare afvalstromen te kunnen inzamelen.

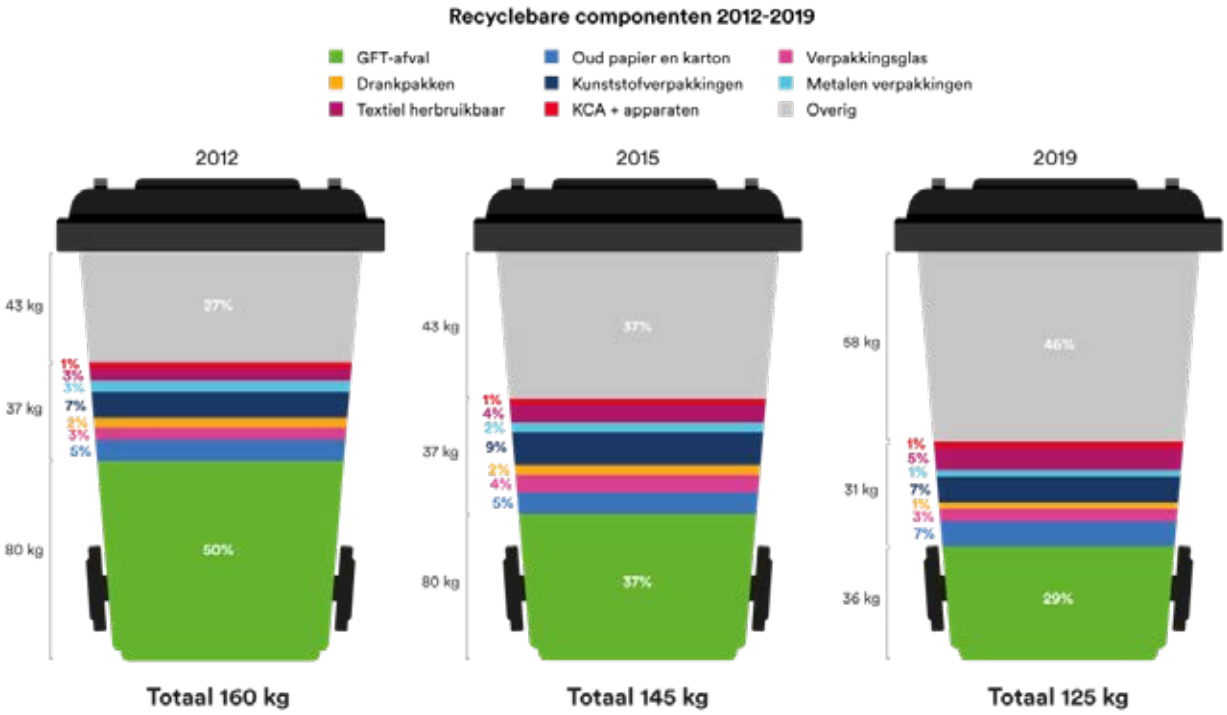

Figuur 4.5. Wat zit er nog in het restafval?

4.4.2 Kosten

Bij de beleidsformulering van het Afvalinzamelplan en het Afvalbeheersplan lag de focus op het verminderen van de hoeveelheid restafval en het verhogen van het scheidingspercentage. Maar de invoering van beleid zou ook in financiële zin een positief effect moeten opleveren in lagere verwerkingskosten als ook lagere Rd4-kosten per aansluiting. In figuur 4.6 zijn de kosten per aansluiting weergegeven.

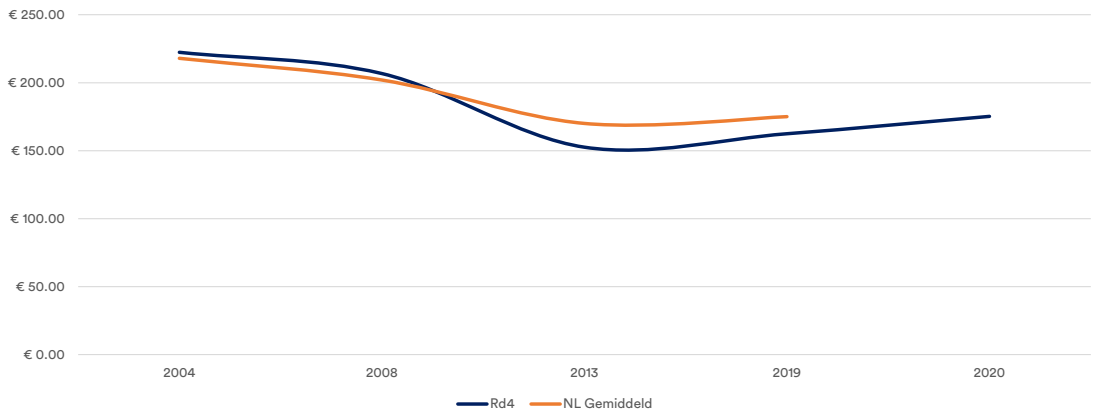

Figuur 4.6. Kosten per aansluiting Rd4 en Nederland, 2004-2020

In figuur 4.6 is een duidelijke daling van de kosten na 2004 te zien. Deze komt voor een (groot) deel door gunstige aanbestedingen van GFT- en restafval in 2009 en 2014. Lagen de kosten per aansluiting in 2004 op €222,38, zijn deze in 2013 afgenomen naar het laagste niveau van €150,- per aansluiting, ook landelijk is deze daling zichtbaar. Daarna zijn de kosten helaas weer gestegen. De invoering van de verbrandingsbelasting in 2015, als onderdeel van het vergroenen van het belastingstelsel, is daar mede debet aan. Bedroeg deze bij de invoering nog €13,- per ton verbrand of gestort afval, anno 2021 is dit bedrag opgelopen tot €33,50!

Naast de lagere verwerkingstarieven is de geconstateerde daling toch ook zeker het gevolg van de afname van de hoeveelheid restafval en de betere afvalscheiding. De hierdoor verkregen recyclebare grondstoffen worden tegen gunstigere kosten verwerkt of leveren zelfs een bepaalde opbrengst op. Echter vanaf 2018 staan de marktprijzen voor deze grondstoffen, zoals al in paragraaf 2.6 genoemd, onder druk.

Toch mag gesteld worden dat het Afvalinzamelplan en het Afvalbeheersplan STAP 1 en 2 succesvol zijn. Zonder de invoering van diftar en het inzetten op minder restafval en meer herbruikbare grondstoffen zouden de kosten per aansluiting en daardoor de afvalstoffenheffing veel hoger hebben gelegen. Rekening houdend met autonome kostenstijgingen en zonder beleidsinspanningen zouden de kosten per aansluiting ruim boven de €350,- uit zijn gekomen in 2020.

Desondanks is het natuurlijk wel een raar fenomeen dat inwoners hun best doen om minder afval te produceren, meer grondstoffen gescheiden aanbieden en dan uiteindelijk toch nog meer moeten gaan betalen. De niet-vervuiler betaalt uiteindelijk toch mee aan de kosten. Dit fenomeen wordt ook wel de diftar-paradox genoemd:
De variabele kosten van het aanbieden per keer dat een bak aan de weg staat of elke keer dat een zak in de ondergrondse restafvalcontainer wordt gegooid, worden door gemeenten deels gebruikt om ook

vaste kosten te dekken. Op een bepaald moment doen inwoners het zó goed, dat de variabele inkomsten dalen en de vaste kosten omhoog moeten. Er is namelijk voor gekozen om die variabele kosten wat hoger te houden, om de inwoners te prikkelen zo min mogelijk aan te bieden. Echter de vaste kosten moeten wél betaald worden. Dus gaat de afvalstoffenheffing weer omhoog. Zie daar de genoemde paradox.

Je kunt je afvragen of de invoering van diftar uiteindelijk de nekslag van zijn eigen succes is? Gelet op de succes van het gevoerde beleid mag je gerust zeggen: 'nee'. Zie de behoorlijke afname van de hoeveelheid restafval. En ja, in iedere diftar-gemeente is te zien dat het tarief in eerste instantie behoorlijk omlaag is gegaan, daar hebben onze inwoners van mee geprofiteerd. Het gekozen serviceniveau in totaliteit, dat overigens goed gewaardeerd wordt, kost geld. De stijging door een verhoogd consumptiegedrag en de toegenomen lasten vanuit het rijk, hogere verwerkingskosten en lagere prijzen van grondstoffen, dragen bij aan de stijging van de totale kosten voor de huishoudens. Nogmaals, zonder diftar waren deze kosten heel veel hoger uitgevallen.

4.4.3 Waarde van de dienstverlening

Gedurende de afgelopen 15 jaar is er naast de eerder genoemde punten, veel waarde toegevoegd aan zowel de professionalisering bij Rd4 en de dienstverlening voor onze inwoners. Zo is bijvoorbeeld de afvalinzameling geprofessionaliseerd en gemechaniseerd, is het kennisniveau op het gebied van grondstoffen toegenomen door diverse communicatie- en participatietrajecten, is er een MilieuApp geïntroduceerd en is de infrastructuur met meer ondergrondse containers uitgebreid.

4.4.4 Resultaat in een oogopslag

De voorgaande paragrafen geven een duidelijk beeld van de cijfermatige resultaten zoals die, op basis van het gevoerde afvalbeleid, in de periode 2004-2020 binnen de Rd4-gemeenten zijn bereikt. Figuur 4.7 geeft deze resultaten in een oogopslag weer: de afname van de hoeveelheid restafval, de stijging van het scheidingspercentage, de afname van de kosten en de toename van het gebruik van de inzamelvoorzieningen. Een goede basis voor de noodzakelijke vervolgstappen.

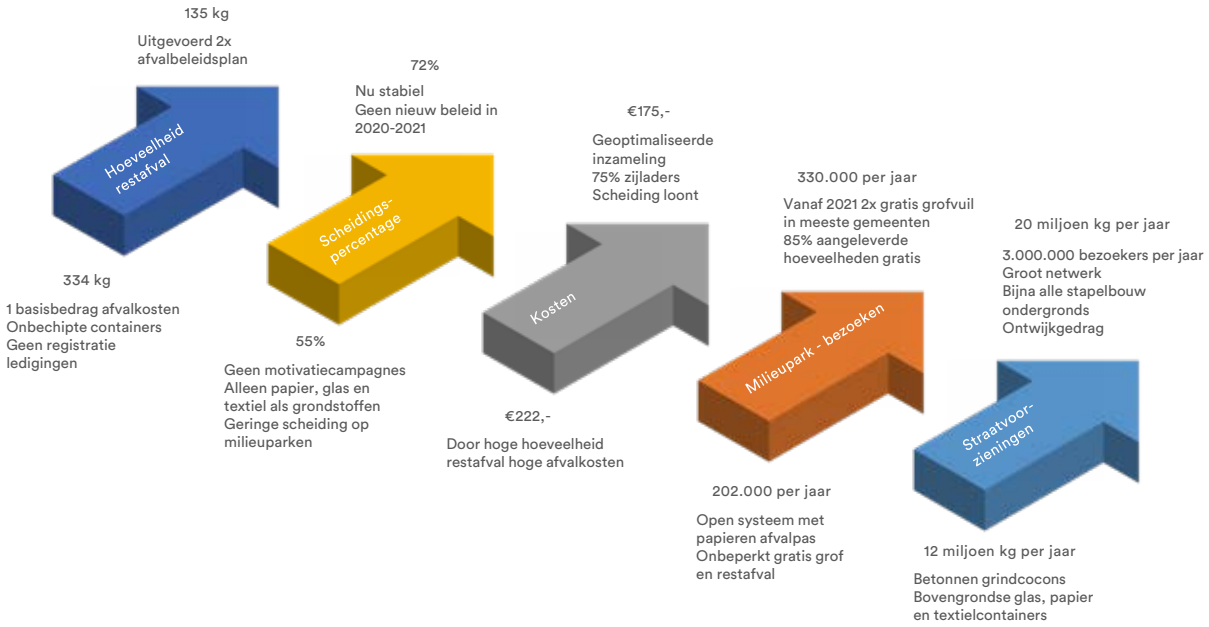

Figuur 4.7. zestien jaar afvalbeleid in cijfers

4.4.5 Inwonerstevredenheid

De voorbije jaren is binnen de Rd4-gemeenten behoorlijk wat veranderd wat betreft het afvalbeleid. Gelet op de reductie van restafval en de toename van de hoeveelheid gescheiden afvalstromen mag dit succesvol genoemd worden. Maar deze veranderingen hebben ook gevolgen gehad voor de inwoners van de gemeenten. Zij hebben zich moeten aanpassen aan de ontwikkelingen die het afvalbeleid heeft doorgemaakt. Van containerregistratie, zijbelading, ondergrondse inzameling, diftar, BEST-tas, PMD tot en met gewijzigde inzamelfrequenties.

Achteraf gezien zijn al deze stappen (redelijk) gemakkelijk geaccepteerd door de inwoners en dat heeft, zoals in paragraaf 4.1 al genoemd, geresulteerd in een behoorlijke daling van de hoeveelheid restafval. Vanaf 2004 is deze hoeveelheid afgenomen met bijna 200 kg (135 kg in 2019) en steeg het scheidingspercentage in dezelfde periode met net geen 30% tot 72%. Echter dit succes zegt natuurlijk niet direct iets over hoe inwoners het afvalbeleid in totaliteit ervaren. Op basis van gegevens uit de Parkstadmonitor (2017, 2019), een enquête in Landgraaf in 2019 en een in het kader van het Grondstoffenplan gehouden enquête in 2020 kan een beeld geschetst worden over de mate van tevredenheid van de inwoners.

4.4.5.1 Parkstad Limburg Monitor (2017 en 2019)

Uit de resultaten van de Parkstad Limburg Monitor mag gesteld worden dat de inwoners over het algemeen tevreden zijn over het afvalbeleid. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat niet alle Rd4-gemeenten aan deze monitor hebben deelgenomen.

Op de vraag of de gemeente voldoende aandacht besteedde aan het verminderen van afval gaf in 2017 gemiddeld 61% van de inwoners aan dat dat het geval was (zie figuur 4.8).

In 2019 was de vraag iets anders gesteld en ging het niet meer om afvalvermindering maar om afvalscheiding. 80% van de inwoners (zie figuur 4.9) gaf aan dat er vanuit de gemeenten voldoende aandacht was voor afvalscheiding.

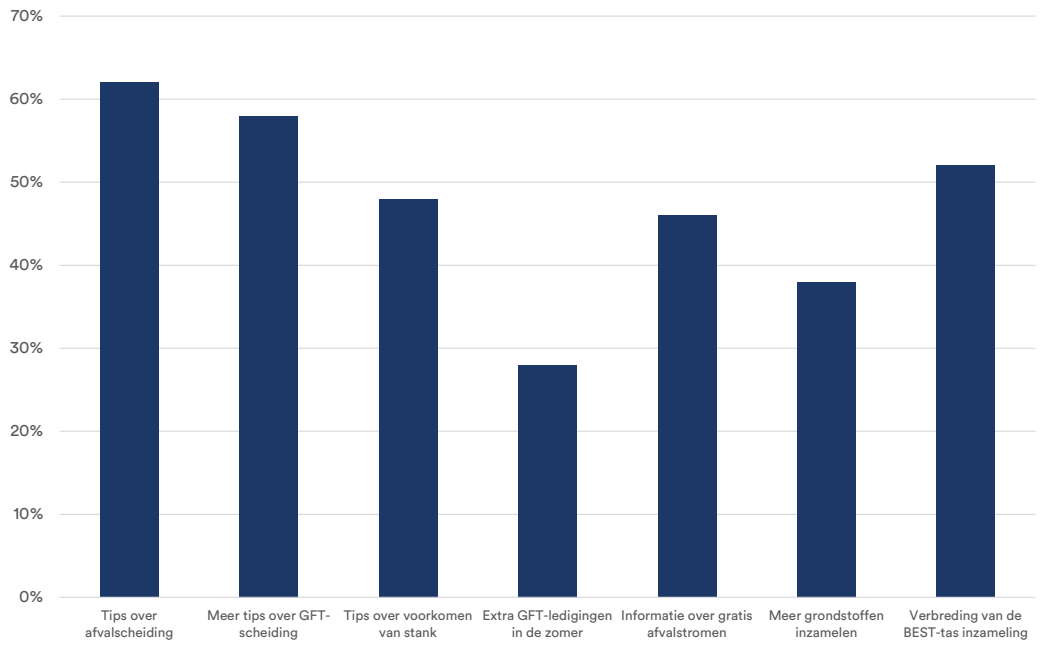

Figuur 4.8. Is er voldoende aandacht vanuit de gemeente voor afvalvermindering? (2017)
Bron: Parkstad Limburg Monitor

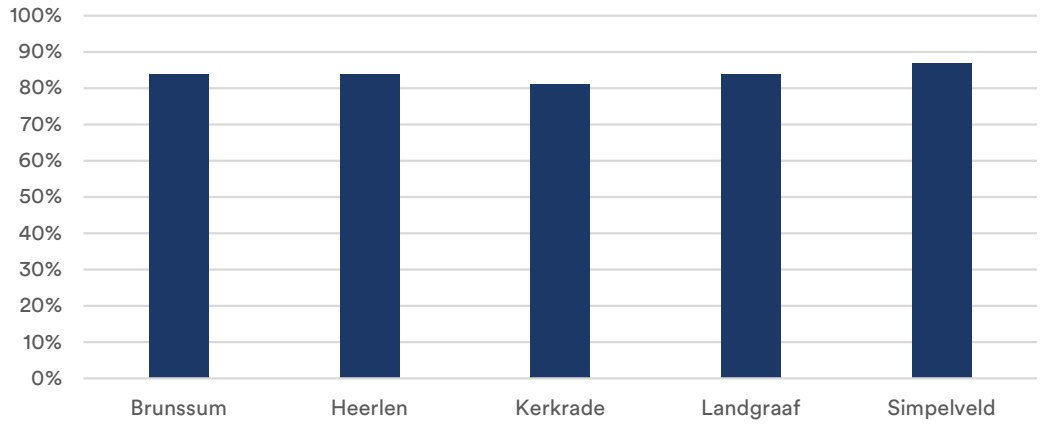

Figuur 4.9. Is er voldoende aandacht vanuit de gemeente voor afvalscheiding? (2019)
Bron: Parkstad Limburg Monitor

In diezelfde monitor werd ook de vraag gesteld of de gemeenten voldoende aandacht hadden voor het voorkomen van zwerfafval en dumpafval. Gemiddeld genomen vond 38% van de inwoners dat die aandacht er voldoende was (zie figuur 4.10).

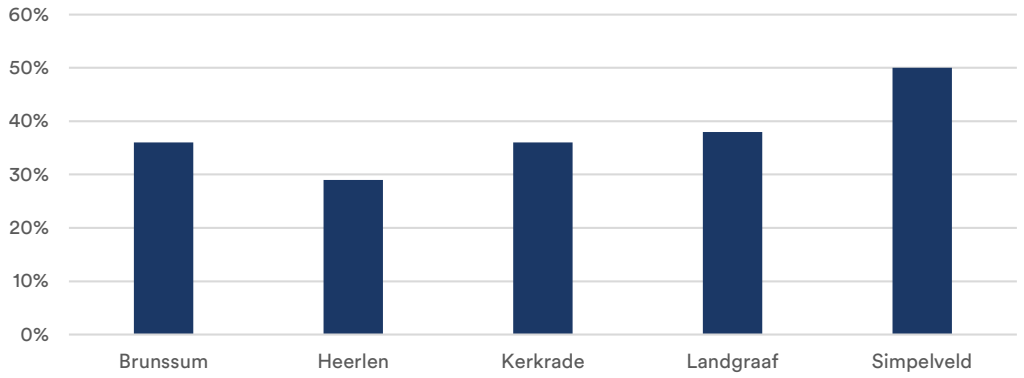

Figuur 4.10. Is er voldoende aandacht voor het voorkomen van zwerfafval en afvaldump? (2019) Bron: Parkstad Limburg Monitor

Uitkomsten inwonersenquête 2019 in Landgraaf

In 2019 heeft, in het kader van een evaluatie van het afvalbeleid, in de gemeente Landgraaf een (internet)enquête plaatsgevonden met de vraag hoe de inwoners van Landgraaf het afvalbeleid ervaren en hoe zij denken over het onderwerp afval in het algemeen.

Uit de enquête is naar voren gekomen dat:

- Inwoners redelijk tevreden zijn over de afvalinzameling
- Circa 62% de voorkeur geeft aan het blijven gebruiken van eigen minicontainers in plaats van deze in te leveren en het afval naar een ondergrondse container te brengen
- Bijna 40% van de deelnemers bij een verdere kostenstijging voor de verwerking van afval zal instemmen met een tarief voor GFT-afval. 23% ziet eerder het verhogen van het tarief voor restafval als optie terwijl 7% voorstander is van het verhogen van het vaste deel van de afvalstoffenheffing
- Inwoners over het algemeen tevreden zijn over de straatclusters
- De Rd4-afvalwijzer goed wordt beoordeeld. Bijna 40% van de inwoners heeft geen moeite met een digitale afvalwijzer

Aandacht- of verbeterpunten die naar voren kwamen waren:

- Verbetering van de kwaliteit van de PMD-zakken en de wens voor PMD- en/of papiercontainers
- De tarieven van de milieuparken*
- Het tegengaan van het te vroeg buiten zetten van PMD-zakken
- Verhogen van de ledigingsfrequentie (bij enkele) straatvoorzieningen

* Vanaf 1 januari 2021 (in Brunssum al eerder) kunnen inwoners van de gemeenten (Beekdaelen, Gulpen-Wittem, Kerkrade, Landgraaf, Simpelveld, Vaals en Voerendaal) 2 keer per jaar gratis naar het milieupark. Deze regeling geldt per 1 januari 2022 ook voor de inwoners van Heerlen.

4.4.5.2 Rd4-brede enquête 2020

Ten behoeve van het op te stellen Grondstoffenplan is er voor gekozen om de inwoners te betrekken bij nieuw te vormen beleid: afvalinzameling is bij uitstek een onderwerp dat leeft bij de inwoners, iedereen heeft er nagenoeg dagelijks mee te maken. Daardoor heeft iedereen er wel een mening over. Het succes van een gewijzigd afvalsysteem berust voor een belangrijk deel bij het draagvlak onder inwoners. Dit draagvlak is groter wanneer inwoners al in een vroeg stadium kunnen aangeven wat hun ideeën en voorkeuren zijn. Vandaar dat de inwoners, als 'ervaringsdeskundigen' op een actieve wijze betrokken zijn bij het proces.

Resultaat enquête 2020

In december 2020 is de inwoners gevraagd naar het belang van en kennis over afvalscheiding en de bereidheid tot verbetering van het scheidingsgedrag. Op basis van de verkregen resultaten (zie figuur 4.11) kan gezegd worden dat de inwoners van de Rd4-gemeenten afvalscheiding als belangrijk ervaren en dat men geen grote wijzigingen in het huidige afvalsysteem wenst.

- Nagenoeg iedereen (90%) vindt het belangrijk om afval te scheiden omdat het goed is voor het milieu, er kosten worden bespaard of omdat het zo hoort
- Bijna 70% vindt het belangrijk om nog beter/meer te scheiden maar wil daartoe niet meer gaan betalen. 20% zou wel meer willen betalen en ongeveer 10% vindt het goed zoals het nu is
- 60% zou niets aan het huidige afvalbeleid willen veranderen. En als het dan moet:
  - Verkrijgen van een minicontainer voor PMD/papier
  - Meer mogelijkheden om afvalstromen in te leveren
  - Hogere inzamelfrequentie van GFT/PMD in zomermaanden
  - Belonen van goed gedrag
  - Meer/snellere actie m.b.t. afvaldump bij o.a. ondergrondse containers

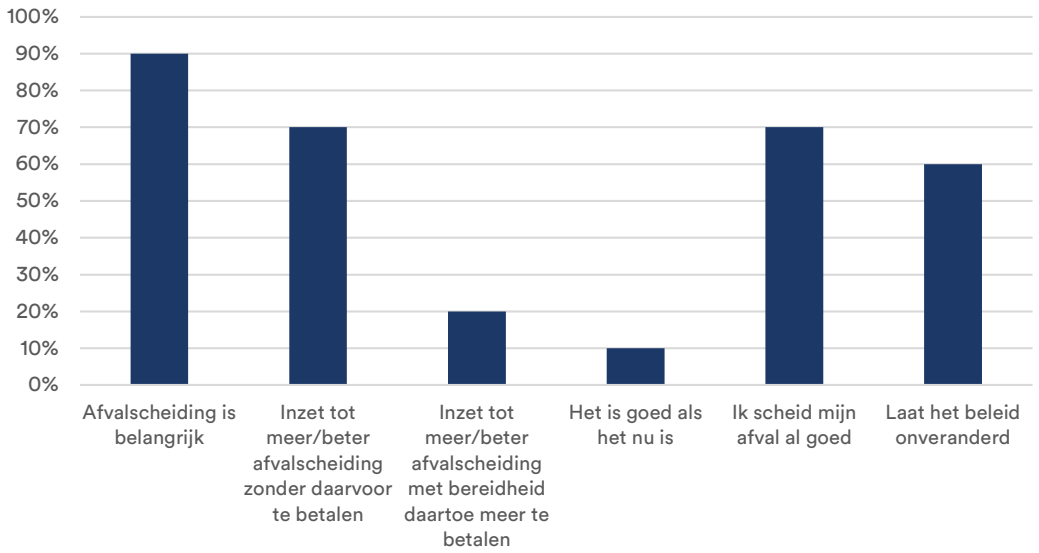

Figuur 4.11. Algemene respons Rd4-enquête m.b.t. afvalscheiding (2020)

Afvalscheiding wordt dus als belangrijk gezien zonder dat daar meer voor betaald zou moeten worden. Op de vraag wat er nodig was om het afval nog beter te scheiden gaf 20% aan dat er behoefte was aan meer tips, informatie over afvalscheiding, 25% van de mensen zag graag meer containers (papier/PMD) en nog eens een kwart wilde graag een verhoging van de inzamelfrequentie van PMD, GFT, papier en BEST-tas (zie figuur 4.12).

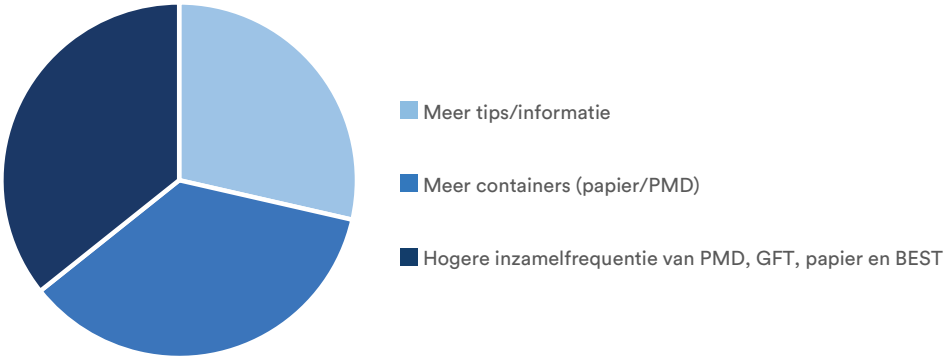

Figuur 4.12. Wat heeft men nodig om nog beter te gaan scheiden

4.4.6 Bronscheiding versus nascheiding verpakkingsmateriaal

De afgelopen jaren zijn beide systemen in Nederland ingevoerd. Waar veel Randstedelijke gemeenten (vaak i.v.m. plaatsgebrek in de openbare ruimte) hun keuze voor nascheiding hebben gemaakt, hebben alle Limburgse gemeenten gekozen voor het zogenaamde bronscheidingsmodel, waar verpakkingsmateriaal separaat wordt ingezameld van het restafval. Reden voor dit onderzoek waren vragen vanuit gemeenteraden en onze inwoners, om vanuit met name het gemak te bezien of het niet beter/makkelijker is om verpakkingsmateriaal via nascheiding te sorteren. In 2021 is, in opdracht van de Rd4-gemeenten, een onafhankelijk onderzoek gedaan waarbij werd onderzocht welke methodiek voor onze gemeenten het meest succesvol zou zijn.

Hierbij is gekeken naar de mogelijke gevolgen van het, vanaf 2024, volledig nascheiden van het verpakkingsafval voor wat betreft circulariteit, kosten en milieudruk. Uit dit onderzoek komt naar voren dat een overgang naar een nascheidingssysteem:

- Leidt tot een verslechtering van de inzamelhoeveelheden met 7 kg per inwoner per jaar aangezien er minder verpakkingen uit het restafval gehaald kunnen worden met de huidige technieken
- Leidt tot een structurele kostenstijging van ruim € 2.8 miljoen. Dit komt neer op 20 euro per aansluiting
- Kan leiden tot minder zuivere monostromen (moeilijker verkoopbaar)
- Mogelijk leidt tot bijvangst van andere grondstoffen in het restafval
- Leidt tot de noodzaak van een herziening van de opbouw van de afvalstoffenheffing
- Leidt tot een hogere uitstoot van CO_2

Gelet op de doelstellingen van de Rd4-gemeenten om te komen tot minder restafval, meer en schonere grondstoffen en zo laag mogelijke afvalkosten kunnen we, gezien de uitkomst van het onderzoek, nu niets anders doen dan blijven vasthouden aan het huidige bronscheidingsmodel.

4.5 Resumé

Terugkijkend op de voorgaande beleidsfases blijkt dat de verrichte inspanningen succesvol zijn geweest. De hoeveelheid restafval is sterk afgenomen en het scheidingspercentage is gestegen. Desondanks is het niet gelukt om de door de Rd4-gemeenten zelf opgelegde scheidingsdoelstelling alsook de landelijke streefwaarde te halen.

Er is sprake van een regionale optimalisatie die heeft bijgedragen aan de positie waar we nu staan. Denk hierbij aan de vroegtijdige inzameling van PMD-afval en de introductie van de BEST-tas (landelijk een primeur).

Op financieel vlak mag positief worden teruggekeken. Door de verrichte beleidsinspanningen zijn de kosten behoorlijk gedaald, al wordt dit succes door de landelijke belastingmaatregelen en heffingen deels tenietgedaan, een effect dat ook in de nabije toekomst merkbaar zal blijven. De hoge verwerkingstarieven voor afval en de lage vergoedingen voor grondstoffen zullen meer nog dan nu een grote stempel drukken op het afvaltarief! Dit maakt het afvalbeleid een voor de inwoners moeilijk uit te leggen verhaal. Ondanks het feit dat er minder restafval is en er meer grondstoffen zijn gescheiden zien de inwoners dit niet terug in hun beurs. Vermeden kosten zie je immers niet terug in klinkende munt.

Ofschoon de inwoners van de Rd4-gemeenten niet staan te springen om hogere afvaltarieven zijn ze wel tevreden over het huidige afvalbeleid. Verdere mogelijkheden om grondstoffen nog meer te kunnen scheiden of beter gescheiden te kunnen aanbieden staan hoog op het verlanglijstje. Men is tevreden over de recent geboden mogelijkheden om mee te praten over het afvalbeleid.

Met datgene wat de afgelopen jaren is gedaan en met de kennis die daaruit is verkregen liggen de toekomstige uitdagingen op het vlak van:

- Verruiming van de mogelijkheden om grondstoffen gescheiden in te zamelen
- Kwaliteitsverbetering van de grondstoffen
- Beheersing van de kosten
- Blijven inzetten op betrokkenheid en inzet van de inwoners
- Meer grip op ontwijkgedrag
- Geen grootschalige beleidsverandering

hoofdstuk 5

Speerpunten van het nieuwe grondstoffenbeleid

Het 'Grondstoffenplan 2022-2026' is het logische vervolg op het Afvalinzamelplan en het Afvalbeheersplan. Deze plannen hebben de basis gelegd voor het huidige afvalinzamelsysteem. Daarnaast is een enorme winst geboekt met het verminderen van de hoeveelheid restafval en de verbetering van afvalscheiding. In het Grondstoffenplan slaan we de weg in naar nog minder afval maar tevens ook meer én schonere herbruikbare afvalstromen uit het afval; grondstoffen dus! Naast de kwantiteit van de herbruikbare afvalstromen zal de kwaliteit van deze grondstoffen in het kader van de circulaire economie een nog veel belangrijkere rol gaan spelen. Zeker nu de acceptatienormen op de afzetmarkt van grondstoffen steeds strakker worden aangetrokken en het aan te leveren product dus steeds schoner (zuiverder) zal moeten zijn.

5.1 Wat vinden anderen?

Bovengenoemd proces kunnen we niet alleen. Hierbij moeten we, meer nog dan eerst, aansluiten op de beleefwereld van onze inwoners. Tijdens een aanvullende inwonersenquête in mei 2021 is daarom ingegaan op de mogelijkheden van de inwoners om het afval nog meer te verminderen, beter te scheiden en/of te voorkomen. Daarnaast is bestuurlijk draagvlak van groot belang. Vandaar dat alle bestuurders en gemeenteraadsleden gevraagd is welke ambitie zij zien voor het Grondstoffenplan en waar daartoe op moet worden ingezet.

5.1.1 Inwonersenquête 2021

Aan deze enquête hebben 25.000 inwoners deelgenomen. In 2021 bestaat nog steeds een derde van het restafval uit GFT-afval. Om dit afval uit de restafvalcontainer te houden geeft bijna 60% aan dat zij behoefte hebben aan informatie wat wel en niet in de GFT-container mag (zie figuur 5.1). Bijna de helft ziet stank bij het apart houden van GFT-afval als een probleem en zou graag tips ter voorkoming hiervan ontvangen. Net geen 30% zou graag zien dat het GFT-afval in de zomer wekelijks zou worden ingezameld, ook als daarvoor extra betaald zou moeten worden. Verder is er een heel groot aantal respondenten die in hun toelichting pleiten voor het behouden van het nul-tarief voor GFT-afval.

Tevens werd inwoners gevraagd hoe vervuiling van de gescheiden ingezamelde grondstoffen kan worden voorkomen. Op deze vraag is voorlichting over wat wel en niet in het afval mag het hoogst scorende antwoord: 62%. Verder is gebleken dat lang niet iedereen (bijna 50%) weet welke afvalstromen nu wel en niet gratis bij Rd4 aangeboden kunnen worden. Net geen 40% van de deelnemers ziet winst in het nog meer aan huis inzamelen van grondstoffen. Dit antwoord wordt nog eens versterkt door het feit dat ruim 50% de BEST-tas breder zou willen inzetten voor de inzameling van huidige recyclebare stromen aangevuld met grote elektrische apparaten, piepschuim of oud ijzer. In het verminderen van de totale hoeveelheid verpakkingsafval zien inwoners een rol weggelegd voor supermarkten en/of de producenten. Het gebruik van de zogenaamde nee-nee- of nee-ja-sticker kan volgens hen bijdragen aan minder papier in huis.

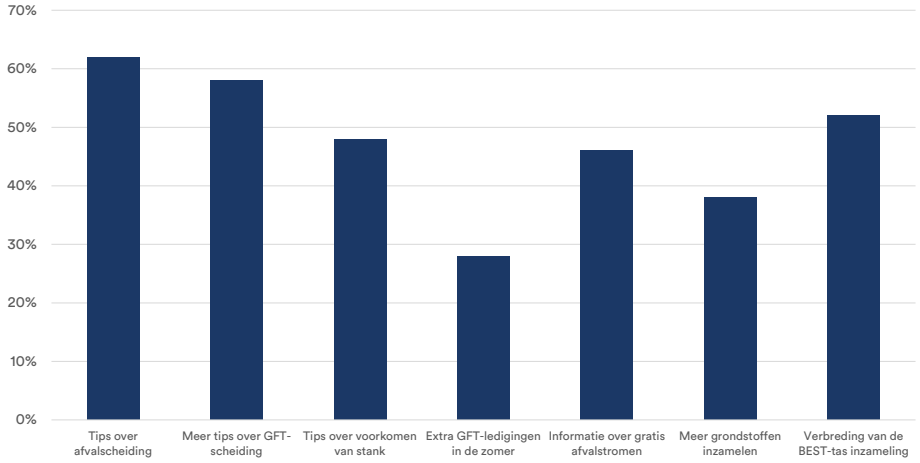

Figuur 5.1.Respons uit de inwonersenquête in 2021

In de enquête werd gevraagd op welke wijze volgens de inwoners de alsmaar duurdere verwerkingskosten voor afval en grondstoffen het beste verrekend kunnen worden (zie figuur 5.2). Net iets meer dan 40% kiest voor een systeem waarbij in het basistarief naast de vaste kosten ook een aantal ledigingen voor GFT- en restafval is inbegrepen. Maakt men vaker gebruik van het systeem, dan geldt daar een extra prijs voor per lediging. De andere varianten scoren lager. Hierbij moet wel rekening

gehouden worden dat uit de reacties wel een oproep te horen viel om de inzameling van GFT-afval gratis te houden.

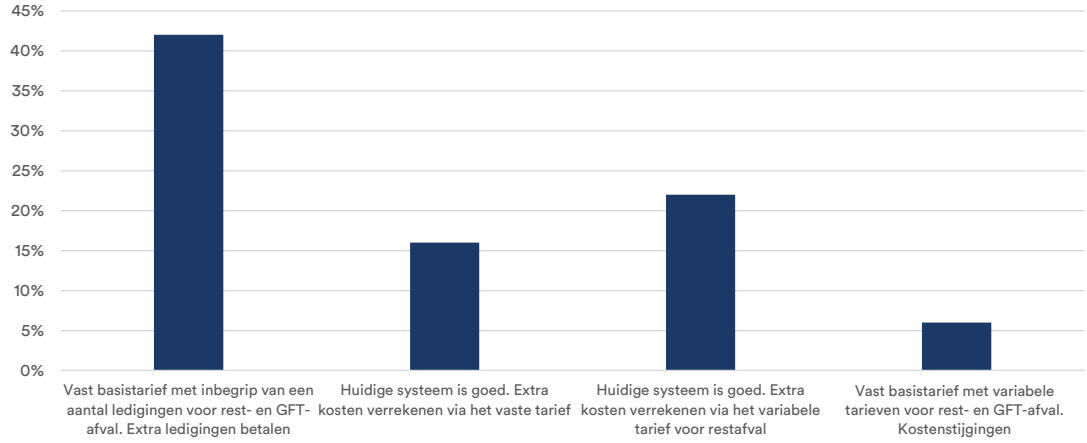

Figuur 5.2. Verwachting van de inwoners m.b.t. afrekening afvalstoffenheffing

5.1.2 Aan de raad gevraagd

Naast de mening van de inwoners zijn ook de raadsleden gevraagd om aan te geven hoe zij denken over het afval-/grondstoffenbeleid en welke ambities hierbij nagestreefd mogen/zouden moeten worden. Aan deze enquête hebben 60% van de raadsleden deelgenomen. Op basis van een raadsenquête kan gezegd worden dat raads- en commissieleden het belang van een uniform grondstoffenbeleid binnen de Rd4-gemeenten als (zeer) belangrijk ervaren (zie figuur 5.3). Het beleid mag, volgens de raadsleden, de landelijke ambities (80% grondstoffenscheiding) en trends geheel volgen. Men is er tevens voorstander van het huidige inzamelsysteem verder te optimaliseren zodat het past bij de na te streven ambities.

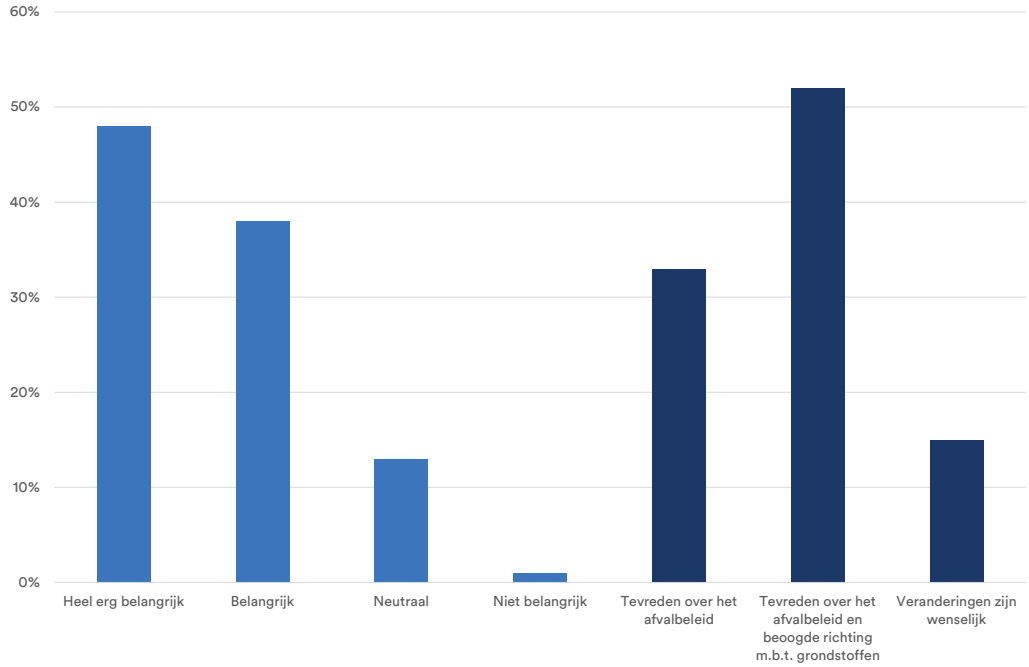

Figuur 5.3. Motivering van een uniform afvalbeleid binnen de regio en de mate van tevredenheid over het beleid (volgens de raadsleden)

Als belangrijk aandachtspunt geven de raadsleden mee dat bij de realisatie van de beoogde doelen er niet aan voorbij kan worden gegaan om nadrukkelijk aandacht te geven aan communicatie, motivatie en gedragsverandering. Men is zich bewust dat de rol die de inwoners in de circulaire economie hebben goed moet worden gepresenteerd, zodat mensen begrip krijgen voor de uitdagingen die er liggen (zie figuur 5.5). Gelijktijdig ziet men ook kansen voor het invoeren van mogelijke financiële prikkels en (zij het in mindere mate) het verhogen van de service.

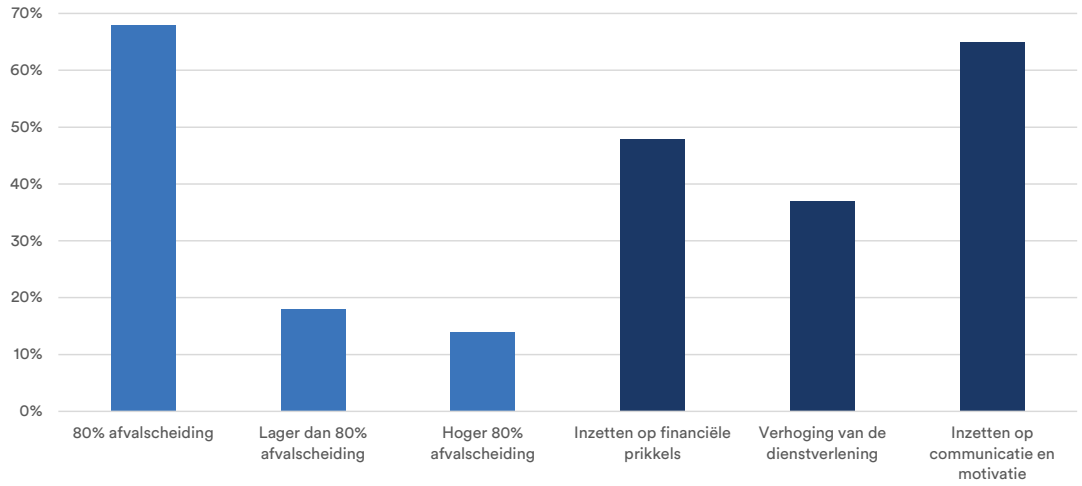

Figuur 5.4. Ambitie m.b.t. afvalbeleid en waarop moet worden ingezet om dit te bereiken (volgens de raadsleden)

Tot slot is gekeken naar de beleving van raadsleden over de financiële kant van het grondstoffenbeleid. Men zet in op een verhoging van de service om zo ervoor te zorgen dat er nog meer grondstoffen worden gescheiden. Vandaar dat de meerderheid kiest voor het gratis houden van GFT-afval. Maar diegene die meer dan gemiddeld gebruik maken van het systeem mogen daar ook meer voor betalen of zouden daar in ieder geval minimale extra kosten voor in rekening gebracht mogen krijgen (zie figuur 5.6).

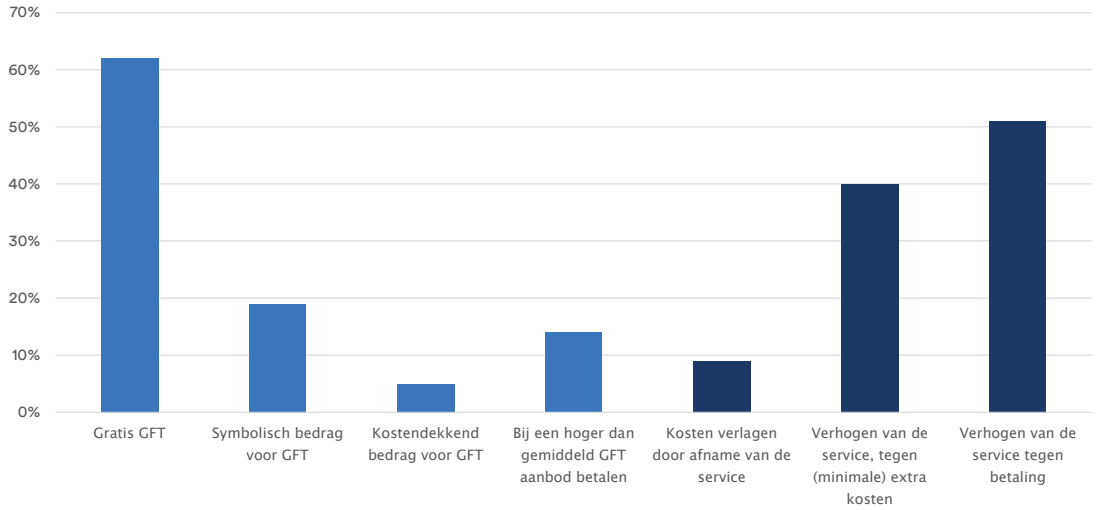

Figuur 5.6. Hoe gaan we om met de kosten? (volgens de raadsleden)

5.2 Speerpunten

De uitkomst van de enquêtes bevestigen min of meer hetgeen al in hoofdstuk 4 is geconcludeerd en biedt daarmee een goede basis voor de speerpunten van het Grondstoffenbeleid voor de jaren 2022-2026 die past binnen de ambitie van de Rd4-gemeenten:

Minder restafval en schonere grondstoffen

De succesvolle inzet om de totale hoeveelheid restafval te verminderen ten gunste van meer herbruikbare afvalstromen zal met nog meer nadruk moeten worden voortgezet om de beoogde ambitie te realiseren (zie figuur 5.7). Hierbij zal vooral ingezet moeten worden op het verkrijgen van zuivere grondstoffen. Onzuiverheden in de grondstoffen hebben een groot effect op de afzet en verwerking van de grondstoffen en dus de kosten en opbrengsten die hiermee samenhangen. Door uitvoering te geven aan het 'Grondstoffenplan 2022-2026' wordt getracht de zuiverheid en kwaliteit van de grondstoffen blijvend te verbeteren.

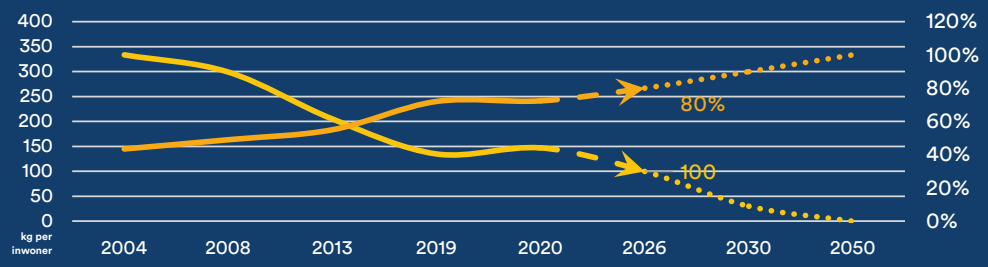

Figuur 5.7. Kg per inwoner

Betrokkenheid van de inwoners

De gekozen ambitie is enkel haalbaar als inwoners beter bekend zijn met de circulaire economie en achter de doelstellingen ervan kunnen staan. Dit geldt voor zowel de inzameling van afvalstromen alsook het voorkomen van vervuiling van grondstoffen, bijplaatsingen en afvaldumpingen. Het voorkomen van ontwijkgedrag is essentieel voor het draagvlak van het grondstoffenbeleid. Via het Grondstoffenplan zal gericht actie ondernomen worden om inwoners te betrekken bij het beleid en mogelijk ontwijkgedrag verder tegen te gaan.

Instandhouding en optimalisatie van het systeem

Het huidige inzamelsysteem kan rekenen op de steun van de inwoners en gemeenteraden maar er is nog ruimte voor verbetering. Nu worden afvalstromen bij het restafval gegooid omdat inwoners geen ruimte hebben deze (langdurig) apart te houden, niet goed weten welk afval te scheiden of gewoon niet willen scheiden. Het Grondstoffenplan gaat verder op de basis die de afgelopen jaren gelegd is. Diftar blijft gehandhaafd en door het serviceniveau van de inzameling verder te optimaliseren moet het mogelijk zijn om meer maar ook schonere grondstoffen in te zamelen. Het principe van 'de gebruiker betaalt' zal hierbij nader onderzocht worden.

5.3 Uitvoeringsacties

Bovenstaande speerpunten vormen de basis voor de verdere uitvoeringsacties die moeten bijdragen aan het halen van de uitgesproken ambitie en als zodanig bijdragen aan de verbetering van de regionale circulaire economie. De acties worden beschreven in hoofdstuk 6: Uitvoeringsprogramma. Om te komen tot een nader plan van aanpak is het van belang om een aantal beleidsuitgangspunten vast te stellen:

- Het huidige inzamelsysteem zal niet ingrijpend gewijzigd worden. Diftar blijft het uitgangspunt waarbinnen onderzoek naar verdere optimalisatie van de inzamelservice op grondstoffen mogelijk moet zijn
- Het principe van 'de gebruiker betaalt' zal nader bekeken worden
- De beoogde uitvoeringacties hebben als doel het verbeteren van de inzamel- en of milieuprestaties alsmede de service naar de inwoners
- Gerichte communicatie naar en participatie door inwoners dragen bij aan de realisatie van het beleid
- Kosten van het Grondstoffenplan moeten beheersbaar en toekomstbestendig zijn

Het grondstoffenbeleid van een gemeente wordt beïnvloed door de balans tussen drie aspecten: de dienstverlening naar de inwoners (service), het milieurendement (duurzaamheid) en de beschikbare financiële middelen. Deze onderlinge relatie is goed weer te geven in de zogenaamde afvaldriehoek (zie figuur 5.8). Een gemeente voert op al die aspecten regie waarbij het streven is om te komen tot een evenwicht tussen wensen van inwoners, de financiële middelen en het milieurendement.

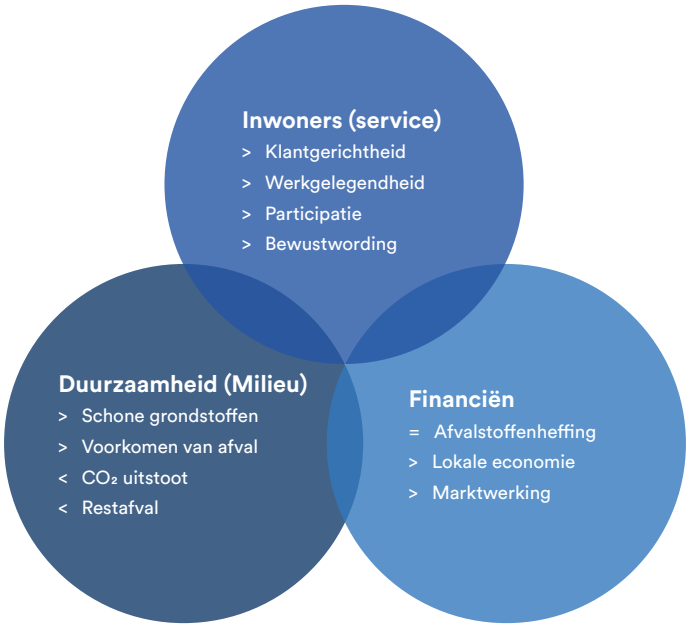

Figuur 5.8. De afvaldriehoek

Zoals al in de eerdere hoofdstukken is besproken is het doel om via het Grondstoffenplan een bijdrage te leveren aan de circulaire economie waarbij de service die de inwoners wensen voor de afvalinzameling behouden blijft of zelfs verbeterd/geoptimaliseerd wordt en dat zonder hoge financiële consequenties. In figuur 5.8 is per aspect aangegeven waar de uitdagingen liggen. Afzonderlijk spreken deze ambities voor zich, maar het effect bij de ene ambitie kan van invloed zijn op een andere en dus zullen er afwegingen gemaakt moeten worden tussen de verschillende aspecten en ambities.

hoofdstuk 6

Uitvoerings-programma

Wat betekenen de eerder genoemde ambitie en bijbehorende speerpunten voor de dagelijkse aspecten van de inzameling van grond-/afvalstoffen? We gaan sturen op beheersbare en toekomstbestendige afvalkosten. Zetten in op verbetering van de duurzaamheidsprestaties met betrekking tot meer maar zeker ook schonere grondstoffen.

We streven voor zover mogelijk naar verbetering van de service richting de inwoners waarbij het principe van 'de gebruiker betaalt' nader bekeken zal worden. Tot slot ligt er de uitdaging om de inwoners, naast nog meer, beter en/of gerichter te informeren en enthousiasmeren, ook betrokken te krijgen, te laten deelnemen bij de doelstellingen rondom de circulaire economie.

6.1 Strategie en aanpak

Om invulling te geven aan de speerpunten van het beleid is een combinatie van maatregelen nodig. De maatregelen zijn gebundeld in een viertal thema's die nader uitgewerkt zijn in een uitvoeringsprogramma:

THEMA 1	**Iedereen doet mee** Onze inwoners vinden het normaal en makkelijk om schone grondstoffen op de juiste manier aan te bieden
THEMA 2	**Duurzame dienstverlening en voorzieningen** We sturen op meer service voor wat betreft de inzameling van afzonderlijke grondstoffen
THEMA 3	**Kostenbeheersing** Duurzaam omgaan met grondstoffen zorgt niet altijd voor een besparing
THEMA 4	**Schone buurt** Grondstoffenbeleid en een schone openbare ruimte gaan hand in hand

Het opstellen en uitvoeren van het uitvoeringsprogramma mag en kan niet gezien worden als een statisch geheel. Er zal ruimte moeten zijn om gedurende de looptijd van dit plan in te spelen op de veranderingen in de dagelijkse praktijk, de afzetmarkt voor afval- en grondstoffen, wijzigingen voor wat betreft de producentenverantwoordelijkheid of wetgeving dan wel anderszins. Mogelijke verwachtingen kunnen hierdoor veranderen en moeten dan worden bijgesteld. Het is belangrijk dat we, in navolging van de eerdere inwonersenquêtes, inwonersparticipatie als een belangrijk onderdeel erkennen om te komen tot maatwerk en (beoogd) resultaat.

Bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma is in ruime mate rekening gehouden met de input die is verkregen via de inwonersenquêtes van 2020 en 2021 en de raadsenquête van 2021. In hoofdlijnen volgen hieronder nogmaals de belangrijkste uitkomsten:

- Tevredenheid over het huidige inzamelsysteem
- Voorkeur voor geen grote beleidsveranderingen
- Draagvlak voor de scheidingsdoelstelling
- Meer mogelijkheden om grondstoffen te scheiden
- Ruimte voor meer service
- Houd het betaalbaar maar kijk ook naar het 'de gebruiker betaalt'-principe
- Blijf inwoners (waar en wanneer mogelijk) betrekken
- Zet in op communicatie, inzicht, motivatie en gedragsverandering
- Aandacht voor ontwijkgedrag

6.2 De basis staat

Het afvalinzamelsysteem heeft zich de afgelopen jaren succesvol ontwikkeld tot waar we nu staan. Het kan rekenen op een grote waardering en draagvlak van de inwoners. Er is volop ingezet op een hoge servicegerichtheid met een diversiteit aan inzamelmiddelen. Binnen de Rd4-gemeenten zijn 8 milieuparken aanwezig. Deze zijn goed bereikbaar voor de inwoners en bovendien kennen de milieuparken ruime openingstijden. Naast de milieuparken is er een groot netwerk aan ondergrondse afvalcontainers voor papier, glas, textiel (550 stuks) en restafval (850 stuks). Al deze voorzieningen zijn erop gericht om inwoners in staat te stellen al hun afval gemakkelijk en goed te scheiden.

Naast de fysieke voorzieningen is er veel energie gestoken in de verbetering van de service en de dienstverlening (denk aan de BEST-tas en de tweewekelijkse inzameling van PMD) alsook de digitale toegankelijkheid. Dit maakt dat het gevoerde afvalbeleid van de afgelopen jaren een goede basis heeft gevormd waarop verder gebouwd kan worden. Juist hierom en ook vanwege de waardering van de inwoners is het niet noodzakelijk om het systeem drastisch te veranderen. De basis staat en de uitdaging ligt er dan ook om, daar waar mogelijk, het beleid verder te verfijnen ten gunste van meer en schonere grondstoffen, minder restafval en het voorkomen van ontwijkgedrag.

Juist vanwege de afname van de hoeveelheid restafval en de toename van de hoeveelheid gescheiden grondstoffen maar ook gezien het draagvlak voor het huidige inzamelbeleid blijft het diftar-systeem de basis vormen. Het tegen betaling aanbieden van restafval blijft dan ook ongewijzigd en blijft gezien worden als een drijfveer om afval te scheiden. Desondanks laten de cijfers zien dat het scheidingspercentage onder de VANG-doelstelling ligt en dat afval scheiden nog niet door iedereen (even succesvol) wordt omarmd.

Tevens zien we dat de kwaliteit van zowel het restafval als de gescheiden grondstoffen niet 100% is. De fracties bevatten in meer of mindere mate nog stoorstoffen. Bij restafval zien we dat er nog altijd grondstoffen in zitten die gescheiden kunnen worden aangeboden. Bij de grondstoffen zien we vormen van vervuiling door afvalcomponenten die niet bij de desbetreffende grondstof horen. Inzet in kennis, gedrag en motivatie om afval goed te scheiden vormt dan ook een heuse uitdaging die mogelijk nog kan worden aangevuld met een verbeterde service op de inzameling van grondstoffen. De drempel tot ontwijkgedrag zal hierdoor hopelijk worden verlaagd. Niet alleen bij de inzameling maar ook in het gedrag ten aanzien van dumping en bijplaatsing van afval in de openbare ruimte.

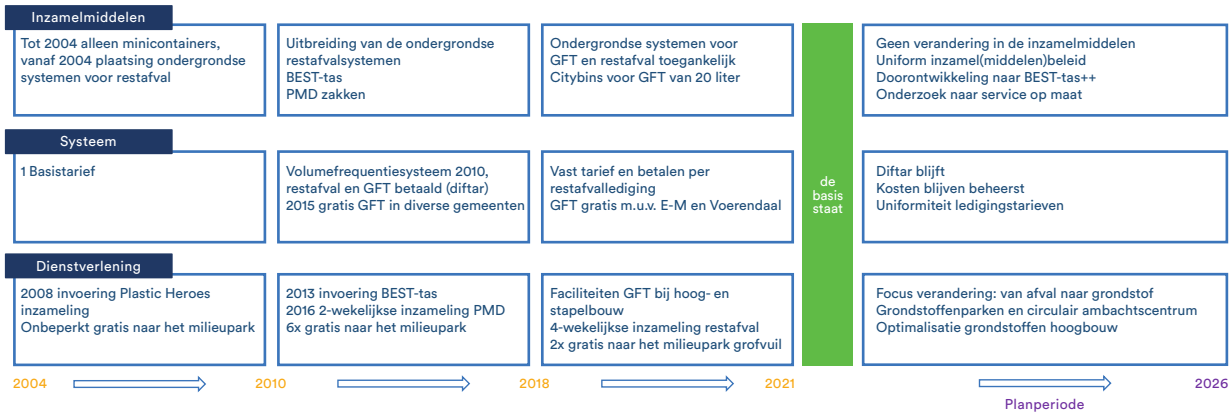

Figuur 6.1. Planning 2004-2026

Met de basis op orde wordt via het Grondstoffenplan toegewerkt naar het ‘nieuwe normaal’ waarin afval de grondstof is voor morgen. Een situatie waarin iedereen bewust is van de doelstelling van de circulaire economie. Het gescheiden houden en inzamelen van grondstoffen zal met nog meer service en gemak plaatsvinden en het totaal draagt bij aan een schone openbare ruimte. De route naar het nieuwe normaal wordt gewezen door de uitwerking van de vier eerder genoemde thema’s.

Thema 1: iedereen doet mee

Onze inwoners vinden het normaal en makkelijk om schone grondstoffen op de juiste manier aan te bieden

Afval bestaat niet maar is een grondstof voor nieuwe producten. Via preventie, recycling, hergebruik en reparatie van producten verkleinen we onze impact op het klimaat en het milieu en versterken we de circulaire economie. Vandaar dat erop ingezet moet worden om het afval nog beter te scheiden, want alleen dan kunnen we het hergebruiken. Het is belangrijk om mensen bewust te maken van de mogelijkheid om spullen een tweede leven te geven.

Die bewustwording zal nog meer dan nu het geval is moeten gaan leven bij de inwoners. Niet alleen het scheidingspercentage zal verbeterd moeten worden, ook het aandeel van stoorstoffen in de gescheiden grondstoffen moet verminderen. Uiteindelijk moet het verkrijgen van minder afval en zuivere grondstoffen de gewoonste zaak van de wereld worden waar inwoners niet over hoeven na te denken. Maar hoe gaan we dat bereiken?

Thema 1.1 Voorlichting, informatie en educatie

De betrokkenheid en inzet van inwoners bij het realiseren van de doelen van het Grondstoffenplan is van groot belang. Daarnaast weten inwoners het beste waar zij in de dagelijkse praktijk tegen aanlopen en waar er mogelijk verbeteringen zijn. In dit samenspel is communicatie, participatie en educatie essentieel.

Communicatie was tot voor kort vooral gericht op de voorlichting over de dagelijkse instructie: wanneer wordt afval opgehaald? Waar kan ik het kwijt? Wat hoort waar? Uiteraard blijft deze informatie belangrijk, maar het is, met het momentum waar we nu staan, niet langer voldoende om het enkel daartoe te beperken. De communicatie moet breder worden naar positieve gedragsbeïnvloeding (nudging).

Dit leidt ertoe dat de nadruk van communiceren verschuift van informeren en instrueren naar activeren. Van groot belang hierbij is dat de dienstverlening naar de inwoners begrijpelijk en aantrekkelijk wordt gepresenteerd en bovendien servicegericht, uitnodigend, en positief is. Op deze wijze wordt aangezet tot verdere bewustwording én zelfreflectie en díe biedt mogelijkheden voor een duidelijk handelingsperspectief.

Om inwoners grondstoffen te laten scheiden en zuiver te houden moet er voor gezorgd worden dat het gemakkelijk is, aantoonbaar nut moet hebben en dat het 'gewoon' een goede gewoonte moet zijn of worden. Ten aanzien van het gemak moet er voor gezorgd worden dat de inzameling (in de breedste zin van het woord) goed georganiseerd is waarbij de inwoner niet al te veel inspanningen moet doen. Daarnaast moet het via communicatie voor iedereen duidelijk zijn op welke wijze, wanneer, welke grondstof wordt ingezameld en welke afvalstroom daartoe wel of niet behoort.

Actiepunt: (door)ontwikkeling communicatie tools m.b.t. afvalscheiding, grondstoffen, wat is wat en wat hoort waar etc.

Het doel/nut van het apart houden van grondstoffen moet voor alle inwoners duidelijk zijn. Hiertoe is het geven van goede uitleg en goede achtergrondinformatie essentieel. Het communiceren over de resultaten van de afgelopen jaren moet bijdragen aan dit besef. We laten

zien wat we (dankzij de inzet van iedereen) al bereikt hebben en waar we naar toe willen.

Actiepunt: transparantie van beleid en resultaten

Om het scheiden van grondstoffen als gewoonte te laten zien of worden moet er geïnvesteerd worden in het aanleren van gewenst gedrag. Dit geldt zowel in de thuissituatie maar ook binnen schoolverband, in verenigingsverband en bij evenementen. Door in al deze situaties afval te scheiden of beter gezegd grondstoffen apart te houden wordt de beleving dat dit normaal is versterkt. Educatie vormt in dit kader een belangrijke rol. Door schooljeugd van jongs af aan actief bewust te maken van grondstoffenscheiding zal de vanzelfsprekendheid daartoe bijdragen aan het succes: 'jong geleerd is oud gedaan'. Op deze wijze wordt de weg naar een circulaire economie kinds af aan aangeleerd.

Actiepunt: (door)ontwikkeling educatietools

Naast het apart houden van grondstoffen zal de communicatie ook in moeten gaan op het feit dat grondstoffen vrij moeten zijn van stoorstoffen en dat het geheel past in het streven naar een circulaire economie.

Thema 1.2 Afvalpreventie

Naast alle inzet om, in het kader van de circulaire economie, zoveel mogelijk schone grondstoffen uit het restafval te houden dient de vraag te worden gesteld: "waar komt al dit afval vandaan?" Of beter gezegd: "hadden we dit kunnen voorkomen?" Wat er niet is hoeft uiteindelijk niet te worden gescheiden of te worden verbrand.

Net als bij actiepunt 'voorlichting, informatie en educatie' gaat het ook hier om een verandering in gedrag en denkpatroon. In onderstaande figuur is de trap tegen troep weergegeven waarin verschillende trappen zijn afgebeeld waarop het ontstaan van afval beperkt kan worden door keuzes te maken.

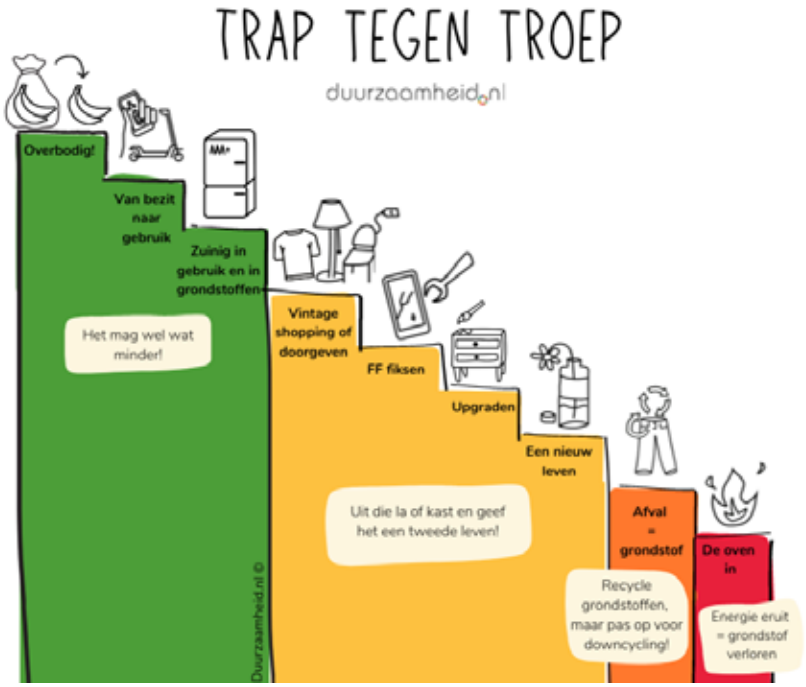

Figuur 6.2. De Trap tegen Troep. Bron: duurzaamheid.nl

De 'trap tegen troep' laat stap voor stap, of beter trede voor trede, zien hoe we anders met onze spullen en ons afval kunnen omgaan. In plaats van gebruiken en afdanken, wordt alleen nog maar datgene gebruikt wat écht nodig is. Na gebruik wordt gekozen voor een hoogwaardig hergebruik in plaats van afdanken. Goede voorbeelden van interacties die binnen de Rd4-gemeenten al resulteren in hergebruik zijn de BEST-tas, de kringloopwinkels en natuurlijk de laagdrempelige milieuparken.

In paragraaf 4.3.3 werd al melding gemaakt van het met succes doorlopen van het 100-100-100-project. (Meer dan) 100 huishoudens hebben binnen dit project geprobeerd om 100 dagen lang zo weinig mogelijk afval te produceren (100% afvalscheiding) en met succes. Gemiddeld zouden deze huishoudens op jaarbasis minder dan 16 kg restafval produceren. Voorkomen van afval is dus mogelijk, doch vergt wel een bepaalde gedragshouding van de inwoners. Mogelijk dat de effecten, ervaringen etc. uit dit project kunnen worden meegenomen in het onder A.1.1 uit te werken communicatie- en informatietraject. Verder zal gekeken kunnen worden naar het opzetten van een 'internet community' waarin inwoners, via tips & tricks, ervaringen met elkaar delen over het voorkomen van afval, afvalscheiding en meer.

Actiepunt: het komen tot een communicatieplatform waarop inwoners elkaar kunnen stimuleren tot afvalpreventie en betere grondstoffenscheiding

De gemeenten en Rd4 kunnen hierin een bijdrage leveren door verdere uitleg te geven over het Grondstoffenbeleid. Uitleg gaat verder dan alleen communicatie en draagt bij aan bewustwording en motivatie.

Actiepunt: het komen tot een communicatieplatform waarop gemeenten/Rd4 uitleg geven over het Grondstoffenbeleid

Kijken of via het opnemen van beleidsregels het ontstaan van afval kan worden voorkomen door zelf maatregelen te treffen, een goed voorbeeld hiervan is de overweging om (regionaal) een ja-ja-sticker in te voeren. Nog veel huishoudens ontvangen ongevraagd en dus ongeadresseerd veel reclame, folders of bladen. Dat is zonde want veel van dit drukwerk verdwijnt ongelezen in de papierbak of erger in de restafvalcontainer. Al bestaat nu al de mogelijkheid om, via de ja-nee- of de nee-nee-sticker ongeadresseerd drukwerk te voorkomen toch zien we dat veel inwoners die moeite niet nemen om hiertoe actie te ondernemen. Als gekozen wordt voor een zogenaamd ja-ja-beleid, mag reclame folders ect. enkel worden bezorgd bij die huishoudens die daar via een ja-ja-sticker ook daadwerkelijk om vragen. In Nederland zijn er al gemeenten die ervaringen hebben opgedaan met deze sticker en de juridische obstakels die zo'n beleid met zich mee brengen. Op basis van deze ervaringen kan gekeken worden of ook binnen de Rd4-gemeenten de introductie van een ja-ja-sticker wenselijk is en daadwerkelijk tastbare resultaten kan opleveren.

Actiepunt: onderzoek invoeren ja-ja-sticker

Uit voorgaande sorteeranalyses van ons restafval is gebleken dat er veel voedsel verspild wordt, dit wordt verbrand als restafval. Naast deze onnodige verspilling van kostbaar voedsel, legt dit een grote druk op de CO_2-uitstoot van deze keten. We informeren en leggen onze inwoners uit, wat de impact van deze verspilling is en geven ze tips en informatie over het voorkomen van voedselverspilling.

Actiepunt: actieplan ter voorkoming van de verspilling van voedsel

Thema 1.3 Verbetering van de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen

Het afvalbeleid van de voorgaande jaren heeft geresulteerd in een behoorlijke afname van de hoeveelheid restafval. Dit is ook terug te zien in de toename van de hoeveelheid gescheiden afvalstromen. Dat is een mooie ontwikkeling, maar de kwaliteit van de te scheiden grondstoffen staat onder druk. Zowel bij PMD, papier en GFT neemt de aanwezigheid van zogenaamde stoorstoffen toe. Juist omdat in de (nabije) toekomst de zuiverheidsgraad van de aan te leveren grondstoffen zal moeten toenemen is het van groot belang om het risico van stoorstoffen onder de aandacht te brengen. Immers verwerkers van grondstoffen kunnen op basis van de kwaliteitseisen boetes uitdelen of zelfs vrachten weigeren als de kwaliteit onvoldoende is. Dat heeft dan financiële consequenties die weer doorwerken in de kosten naar onze inwoners.
Dat er stoorstoffen in de grondstoffen zitten is op zich niet vreemd. Vaak is bij inwoners niet precies bekend welke afvalstromen nu wel of niet bij de desbetreffende grondstof horen. Verdere uitleg en communicatie zal hierbij van groot belang zijn. Naast het niet juist scheiden van afvalstoffen is ook sprake van ontwijkgedrag. Restafval of andere afvalstromen die

niet bij de desbetreffende grondstof thuis horen worden wel in de container/zak gegooid. Onbekendheid, onverschilligheid of ontwijkgedrag (bewust afval bij de verkeerde fractie deponeren) zijn hier debet aan. Wat voor grondstoffen geldt, geldt natuurlijk ook voor restafval. Zoals in hoofdstuk 4 al is gezegd bestaat het aangeboden restafval nog altijd uit meer dan 50% te scheiden grondstoffen (grotendeels GFT-afval) die met het huidige inzamelsysteem al apart kunnen worden aangeboden. Dat is jammer, omdat GFT-afval een nadelig effect heeft op eventuele grondstoffen die via nascheiding uit het restafval gehaald kunnen worden. Bijgevolg worden grondstoffen op een dure wijze verbrand en dat draagt dan niet bij aan de circulaire economie. Het is dus van groot belang dat inwoners zich bewust zijn van het belang van de kwaliteit van de diverse grondstoffen.

Actiepunt: (door)ontwikkeling communicatie tools m.b.t. kwaliteit van grondstoffen

Naast aandacht voor het scheiden van grondstoffen alsmede de kwaliteit hiervan is het van groot belang om te zorgen dat de inwoners over de passende inzamelmiddelen kunnen beschikken. Als de mogelijkheid tot scheiden op een 'eenvoudige' wijze voorhanden is, zullen grondstoffen ook eerder apart worden aangeboden. Het gaat hier dan om enerzijds het inzamelmiddel, maar ook om de inzamelmethode. Uiteraard gaat het hier dan wel om het generale beeld en wordt niet geïnvesteerd op individueel niveau.

Actiepunt: inzamelmiddelen en methodieken op 'maat'

Als sluitstuk op de communicatie zal aandacht besteed moeten worden aan de controle van de Grondstoffen. Dit kan al plaatsvinden bij de inzameling zelf waardoor fracties die te vervuild zijn niet worden meegenomen. Daarnaast kan ook gekeken worden naar de mogelijkheden binnen Rd4 om ingezamelde grondstoffen voor afvoer naar de verwerker te controleren/voor te sorteren. Stoorstoffen worden dan op voorhand al uit de grondstof gehaald waardoor eventuele boetes of afkeur kan worden voorkomen.

Actiepunt: onderzoek naar mogelijkheden voor voorsorteren (bepaalde) grondstoffen

Thema 1.4 Meenemen in de circulaire transitie/economie

Dat de doelstellingen om de hoeveelheid restafval te verminderen en de hoeveelheden grondstoffen te vergroten bijdragen aan een duurzame circulaire economie moet niet alleen iets zijn van beleidmakers en bestuurders. De inwoners moeten het uiteindelijk doen. In de voorgaande jaren hebben we gezien dat de inwoners goed hun best hebben gedaan om toe te werken naar het niveau waar we nu staan, maar het moet en kan nog beter. Een duurzame circulaire economie is er niet zomaar; bij de overgang daar naartoe moet de inwoner meegenomen worden en dat hangt of staat niet alleen bij het afvalaspect.

Voorkomen is beter dan genezen en zo is het ook bij de circulaire economie: het voorkomen dat niet herbruikbare of schadelijke producten worden gemaakt of onnodig gebruikt worden. Daarnaast willen we bereiken dat producten zo lang mogelijk worden gebruikt of hergebruikt zodat het niet als afvalproduct eindigt. In de circulaire economie draait het er om dat grondstoffen, materialen of producten nooit in de afvalfase terecht komen. De eerder gepresenteerde Trap tegen Troep (figuur 6.1) verbeeldt dit op een goede manier.

We spreken over de R-ladder. Hoe hoger een strategie op deze lijst (ladder) van circulariteitsstrategieën staat, hoe meer circulair de strategie is en dus hoe lager het grondstofgebruik. De R verwijst naar de begin letter van de Engelse termen: Refuse (afwijzen), Rethink (heroverwegen), Reduce (verminderen), Re-use (hergebruiken), Repair (repareren), Refurbish (opknappen), Remanufacture (reviseren), Repurpose (hergebruiken), Recycling en Recover (terugwinnen).

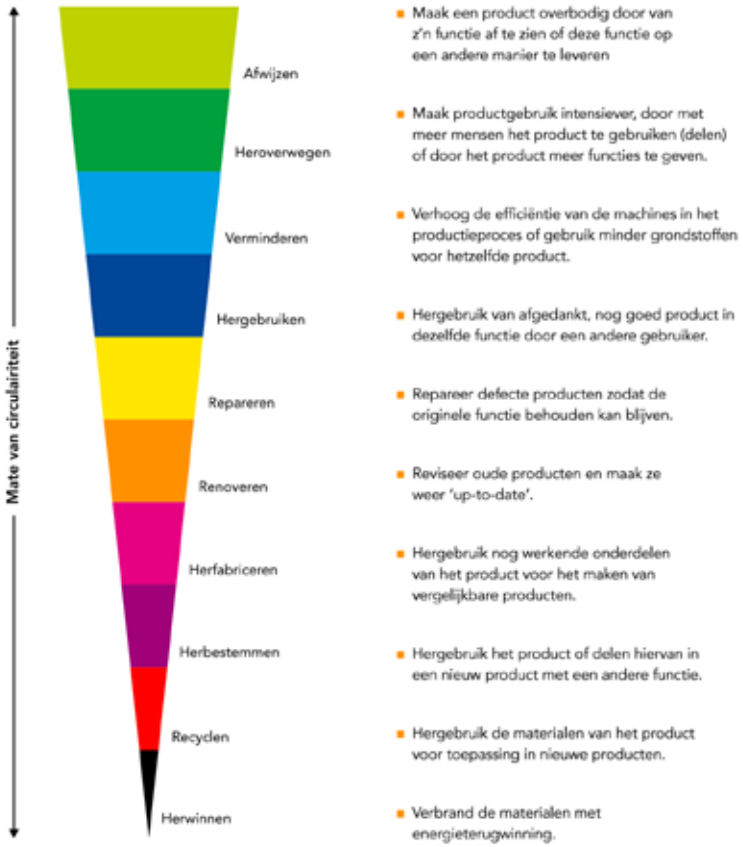

Figuur 6.3. De circulaire verwerkingsladder. Bron: Uitvoeringsprogramma Afval en grondstoffen 2020-2025 gemeente Amsterdam

Om in 2050 100% circulair te zijn, moet de manier waarop we met ons afval omgaan fundamenteel veranderen. Het beoogde grondstoffenbeleid van de Rd4-gemeenten draagt bij aan deze doelstelling door er voor te zorgen dat het ontstaan van afval zoveel mogelijk wordt voorkomen en door zo veel mogelijk in te zetten op hergebruik en recyclen van grondstoffen. Om deze transitie te laten slagen zullen inwoners bewust moeten worden van de beoogde verandering van de huidige recycle economie naar de circulaire economie. Inwoners zullen zich bewust moeten worden dat ook zij een rol spelen in het succes van deze beoogde transitie.

Actiepunt: inwoners meer bekend maken met de circulaire economie

In de voorbereiding en tijdens het opstellen, maar ook tijdens de implementatie van het nieuwe grondstoffenbeleid konden en kunnen inwoners meepraten en meedenken over de geplande doelstellingen en maatregelen, we willen ruimte aan de inwoners bieden om mee te doen. Zoals al onder de eerdere genoemde actiepunten van dit thema is genoemd is het beleid er op gericht om inwoners bewust te maken van de ambitie van de Rd4-gemeenten om te komen tot een circulaire economie en hen in staat te stellen daar aan bij te dragen. Gelijktijdig moeten de gemeenten oog hebben voor wat er werkelijk speelt onder de bewoners en putten uit hun ervaringen.

- Actiepunt: inwoners hebben een actieve rol
- Actiepunt: periodiek onderzoek naar ervaringen van het grondstoffenbeleid

Planning maatregelen thema 1

	2022	2023	2024	2025	2026
A.1.1 Voorlichting, informatie en educatie					
A.1.1.1 (door)ontwikkeling communicatie tools m.b.t. afvalscheiding, grondstoffen, wat is wat en wat hoort waar etc.	x				
A.1.1.2 transparantie van beleid en resultaten		x			
A.1.1.3 (door)ontwikkeling educatietools	x	x	x	x	x
A.1.2 Afvalpreventie					
A.1.2.1 onderzoek naar communicatieplatform waarop inwoners elkaar kunnen stimuleren tot afvalscheiding		x	x	x	
A.1.2.2 onderzoek naar communicatieplatform waarop gemeenten/Rd4 uitleg geven over het Grondstoffen-beleid		x	x	x	
A.1.2.3 onderzoek invoeren ja-ja-sticker		x			
A.1.2.4 actieplan ter voorkoming van de verspilling van voedsel			x		
A.1.3 Verbetering van de kwaliteit van grondstoffen					
A.1.3.1 (door)ontwikkeling communicatie tools m.b.t. kwaliteit van grondstoffen	x	x			
A.1.3.2 inzamelmiddelen en methodieken op 'maat'			x	x	x
A.1.3.3 onderzoek naar mogelijkheden voor voorsorteren (bepaalde) grondstoffen	x	x	x	x	x
A.1.4 Meenemen in de circulaire economie					
A.1.4.1 inwoners meer bekend maken met de circulaire economie	x	x	x	x	x
A.1.5 Inwonerparticipatie					
A.1.5.1 ruimte bieden aan inwonerparticipatie	x	x	x	x	x
A.1.6 Monitoring tevredenheid					
A.1.6.1 periodiek onderzoek naar ervaringen van het Grondstoffenbeleid	x		x		x

Thema 2: duurzame dienstverlening en voorziening

We sturen op meer service voor wat betreft de inzameling van afzonderlijke grondstoffen

Met de uitvoering van de eerdere afvalbeheersplannen is de basis gelegd voor het inzamelsysteem zoals we dat nu binnen de Rd4-gemeenten kennen. Met het Grondstoffenplan wordt de focus meer dan ooit op de afzonderlijke herbruikbare grondstoffen gelegd. Daartoe moet de dienstverlening op deze grondstoffen zo optimaal mogelijk zijn én moet, zo ver als dat mogelijk is, aangesloten worden bij de wensen van onze inwoners. Dit vergt verder investeren in het haalsysteem en een optimalisatie van het brengsysteem.

Thema 2.1 Uniformering inzamelbeleid

In Thema 1 is al ingegaan op het belang van de betrokkenheid van iedere inwoner bij het uitvoeren van het grondstoffenbeleid. Om het beleid zo goed en zo krachtig mogelijk uit te dragen is het essentieel dat de verschillen binnen het inzamelsysteem van de Rd4-gemeenten minimaal zijn. In vervolg hierop, én vanwege het succes dat de 4-wekelijkse inzameling van restafval heeft voor wat betreft de afname van de hoeveelheid restafval en toename van de hoeveelheid grondstoffen, zal ook in de laatste twee Rd4-gemeenten (Gulpen-Wittem en Eijsden-Margraten) de 4-wekelijkse inzameling van restafval ingevoerd worden. De BEST-tas wordt eveneens ingevoerd in Gulpen-Wittem en Eijsden-Margraten. De inzamelfrequentie van GFT- en PMD-afval blijft een keer per veertien dagen.

Actiepunt: uniform inzamelbeleid binnen de Rd4-gemeenten

Naast de uniformering van het inzamelbeleid is het ook wenselijk dat de wijze waarop afvalstoffen aangeboden kunnen worden uniform zijn, dit vergemakkelijkt de inzameling van afval- of grondstoffen door Rd4 en verhoogt tevens het gebruikersgemak voor de inwoners. Daarnaast draagt een goed inzamelmiddelenbeleid bij aan de doelstelling om meer grondstoffen te verkrijgen uit het restafval.

Actiepunt: uniform inzamelmiddelenbeleid binnen de Rd4-gemeenten

Thema 2.2 Mechanisatie van de inzameling

Sinds 2003 voert Rd4 een personeelsbeleid dat gericht is op het zo zuinig mogelijk omgaan met medewerkers die de inzameling van huishoudelijke afvalstromen verzorgen, om hier invulling aan te geven is al een groot deel van de inzameling gemechaniseerd. Enerzijds door het uitfaseren van bovengrondse containers door ondergrondse containers (die door één persoon met een kraan worden leeggemaakt) en anderzijds door bijvoorbeeld de invoering van zogenaamde zijbelading. Hierdoor wordt menskracht vervangen door mechanica, dit beleid zal de komende jaren (onder druk van steeds strengere regelgeving en de voortdurende behoefte om de inzameling verder te optimaliseren) doorgevoerd worden. Verder zal onderzocht worden of verdere containerisatie (bijvoorbeeld van papier of PMD) haalbaar is.

Actiepunt: verdere mechanisatie van de inzameling

Actiepunt: onderzoek naar verdere containerisatie

Thema 2.3 Onderzoek naar periodieke wijzigingen van de inzamelservice

Binnen het huidige beleid is gekozen voor een vaste inzamelfrequentie voor restafval van één keer per vier weken en voor GFT- en PMD-afval één keer per twee weken. De frequenties zijn enerzijds bepaald op basis van de verlaging van de service op restafval en juist een verbetering van de service op PMD-afval. Doordat de inzamelfrequentie van restafval is afgeschaald van één keer per twee weken naar één keer per vier weken en bij PMD-afval juist het omgekeerde zouden de kosten voor de inzameling gelijk blijven. Uit de enquêtes onder de inwoners van de Rd4-gemeenten is gebleken dat er onder de inwoners behoefte is om het GFT- en/of PMD-afval in de zomermaanden frequenter in te zamelen.

Bij warme weersomstandigheden geven veel inwoners aan dat ze last hebben van stank en maden. Groot risico van deze overlast is dat inwoners zich juist eerder van deze fracties willen ontdoen en dat deze daardoor mogelijk belanden bij het restafval (men kiest dan voor het eerste moment om van het afval af te komen). Om enerzijds tegemoet te komen aan de geluiden van de samenleving (hetgeen positief zal bijdragen aan de betrokkenheid van de inwoners bij de grondstoffeninzameling) en anderzijds de zuiverheid van de afvalstromen te behouden zal onderzocht worden welke mogelijkheden en consequenties er zijn als de inzamelservice voor GFT- en PMD-afval in de zomermaanden verhoogd zou worden.

Actiepunt: onderzoek naar mogelijkheden voor service vergroting gedurende de zomer periode

Een samenleving die steeds meer gericht is op persoonlijke wensen en keuzes. Zelf de controle hebben over service en gemak. Hoe zouden we hier op het gebied van afvalinzameling gehoor aan kunnen geven? Onze inwoners geven in de enquête aan hier positief tegenover te staan, zelfs indien hier extra voor betaald dient te worden. We onderzoeken de mogelijkheden om te kijken of het invoeren van het extra inzamelen op verzoek (en betaling) zou kunnen bijdragen aan de gestelde doelen en bovendien zorgt voor een hogere servicetevredenheid.

Actiepunt: onderzoek naar mogelijkheden voor servicevergroting door de inzameling meer op maat aan te passen onder voorwaarde dat de gebruiker ervoor betaalt

Thema 2.4 Optimalisatie van de inzameling van grondstoffen bij hoog- en stapelbouw

Uit sorteeranalyses blijkt dat in het restafval bij hoog- en stapelbouw nog veel GFT-afval -en dan met name etensresten- zit, dit ondanks de inspanningen en campagne die de gemeenten hebben ondernomen om voor deze woningen de inzameling van GFT-afval (op verzoek van veel inwoners) te herintroduceren. Nagenoeg bij al deze woningen kan men gebruik maken van de wekelijkse inzameling van GFT-afval via een eigen GFT-emmer of (indien bij het complex aanwezig) een ondergrondse GFT-container. Desondanks zien we dat veel inwoners nog geen gebruik maken van deze service dan wel niet/of nauwelijks gebruiken.

De inzameling van andere grondstoffen zoals PMD of papier kan beter bij de hoog- en stapelbouw. Ruimtegebrek binnen de woning om grondstoffen gescheiden op te slaan, stank en ongedierte, beperkte hoeveelheid zijn de hoofdredenen waarom grondstoffen niet apart gehouden worden.

Actiepunt: verbetering van de inzamelresultaten van grondstoffen bij hoog- en stapelbouw met 8%

Thema 2.5 Onderzoek naar de introductie van de BEST-tas++

De mate van afvalscheiding wordt grotendeels bepaald door de motivatie, het gedrag, de kennis en de mogelijkheid om grondstoffen apart te houden. Deze aspecten zullen bij de actiepunten van Thema 1 belangrijk zijn. In de aspecten van Thema 2 kijk je vooral naar de mogelijkheden die er geboden worden om afval apart te kunnen aanbieden. Hierbij speelt de factor gemak een belangrijke rol.

Het is bekend dat als er binnen een huishouden grote hoeveelheden grondstoffen vrijkomen men bereid is om deze weg te brengen naar de straatvoorziening, kringloopwinkel of het milieupark. Anders is het bij grondstoffen die slechts sporadisch vrijkomen. Juist deze geringe omvang werkt voor velen beperkend om deze grondstof gescheiden aan te bieden via het milieupark. Een goed voorbeeld is oud ijzer. In elk huishouden heeft men wel eens oud ijzer. Vaak ligt dat ergens in huis in afwachting tot er een keer naar het milieupark gereden wordt. Op het moment dat er dan een oud ijzerboer langs komt wordt snel even het oud ijzer aangeboden; weg is weg. Je ziet dat gemak dan een belangrijke drijfveer is. Een ander voorbeeld is piepschuim. Piepschuim wordt nog altijd veel gebruikt om goederen te verpakken. Bij aanschaf van een nieuw product blijft de consument opgescheept met stukken piepschuim. Ondanks dat piepschuim goed kan worden hergebruikt en daarom ook als aparte grondstofstroom kan worden aangeboden bij het milieupark zien we veel piepschuim toch in het restafval belanden of bij het oud papier.

Uit de inwonersenquêtes van 2020 en 2021 kwam naar voren dat veel inwoners meer mogelijkheden zouden willen krijgen om hun grondstoffen in te leveren. Het verbreden van de inzameling van de BEST-tas kon daarbij op bijval van de inwoners rekenen. Door mee te gaan in deze wens wordt de drempel om bepaalde grondstoffen apart te houden verkleind. De wijze waarop deze inzameling zou moeten gaan plaatsvinden dient nader te worden onderzocht al of niet aangevuld met een pilot, een middel dat hierbij zou kunnen worden ingezet is bijvoorbeeld een zogenaamde grondstoffenkar, of GRIP-wagen (GRondstoffenInzamelPunt). Bij succes kan de aangepaste inzameling (BEST-tas++) binnen alle Rd4-gemeenten worden ingevoerd.

Waardevolle grondstoffen dragen uiteindelijk bij aan het verlagen van de afvalstoffenheffing. We behouden de aandacht en spelen adequaat in op diefstal en illegale inzamelacties die niet door de gemeente zijn goedgekeurd.

- Actiepunt: onderzoek naar de optimalisatie van de BEST-tas door verruiming van het aantal aan te bieden grondstoffen
- Actiepunt: pilot BEST-tas++-inzameling
- Actiepunt: evaluatie BEST-tas++-pilot en mogelijke uitrol binnen alle Rd4-gemeenten
- Actiepunt: behoud van grondstoffen aan de eigen inzameldienst

Thema 2.6 Start eerste circulair ambachtcentrum

De Rd4-gemeenten hebben acht milieuparken in gebruik, waar inwoners nagenoeg al hun afval en grondstoffen naartoe kunnen brengen. Van daaruit worden afval- en grondstoffen naar verdere verwerking gebracht.

In het kader van de ambitie om sterk bij te dragen aan de circulaire economie zal vanuit de optiek om in te zetten op een hoogwaardige verwerking van producten, verlenging van de productlevensduur en het bewustzijn bij bezoekers van de milieuparken een circulair ambachtscentrum worden gerealiseerd.

Een circulair ambachtscentrum verbindt een kringloopwinkel, reparatiewerkplaats, de milieustraat en een onderwijsinstelling met elkaar. Door op één centrale locatie samen te werken komen er minder (her)bruikbare producten en waardevolle grondstoffen in de verbrandingsovens terecht. In het circulair ambachtscentrum worden producten gerepareerd en opgeknapt, zodat de levensduur ervan wordt verlengd. Tevens worden er nieuwe producten gemaakt uit bestaande materialen, dit kan zijn als grondstof voor een ander product. Deze manier van werken zorgt ook voor werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het circulair ambachtscentrum biedt daarnaast opleidingsmogelijkheden voor scholieren en studenten.

Rd4 heeft namens haar gemeenten een subsidie ontvangen voor het opzetten van een circulair ambachtscentrum in Margraten.

Actiepunt: opzetten van het eerste circulair ambachtscentrum

Thema 2.7 Omvorming van de milieuparken naar grondstoffenparken

Met de inzet tot het verkrijgen van meer grondstoffen uit het huishoudelijk afval wordt het belang van grondstoffen in de hedendaagse afvalinzameling onderstreept. De titel van dit beleidsplan noemt de term afval al niet meer.

Naast alle inspanningen die de komende jaren worden verricht om bij de inzamelingen van grond- en afvalstoffen meer te focussen op grondstoffen, zal ook bij de brenglocaties meer nadruk gelegd moeten worden op de term **grondstof**.

Daarnaast moet de mogelijkheid bekeken worden of de reststromen die op de milieuparken vrijkomen nog verder (optimaal) gescheiden kunnen worden. Deels ter voorkoming van afkeur of boetes bij de afgifte van afval- of grondstoffen omdat deze nog te veel stoorstoffen bevatten. Anderzijds omdat deze zogenaamde stoorstoffen op een andere meer duurzame wijze hergebruikt/verwerkt kunnen worden.

Actiepunt: focus op de milieuparken moet liggen op grondstoffen

Actiepunt: continu onderzoek naar de mogelijkheden om afval- én grondstoffen zo zuiver mogelijk te krijgen

Thema 2.8 Marktontwikkelingen

De ontwikkelingen binnen de afval- en grondstoffenmarkt volgen elkaar in een snel tempo op. Als gevolg van opgedane kennis kan een afvalstroom die nu nog verbrand wordt, volgend jaar een aparte grondstof zijn. De ontwikkelingen rondom de verwerking van restafval zijn dynamisch waardoor de huidige wijze van eindverwerking door middel van verbranden straks wellicht op chemische wijze zal plaatsvinden. Denk aan de ontwikkelingen binnen Chemelot of de verwerking van luiers. We volgen lopende pilots (bijvoorbeeld luierinzameling in Maastricht) en bezien aan de hand van marktontwikkelingen en ervaringen uit deze pilots of deze ontwikkelingen toegepast kunnen worden binnen ons verzorgingsgebied.

De ontwikkelingen in het kader van producentenverantwoordelijkheid dwingen ons alert te zijn op mogelijkheden om afvalstromen om te buigen naar grondstoffen.

Actiepunt: volgen marktontwikkelingen en bezien toegevoegde waarde binnen de Rd4-gemeenten

Actiepunt: onderzoek naar kansen van luierinzameling

Planning maatregelen thema 2

	2022	2023	2024	2025	2026
A.2.1 Uniformering inzamelbeleid					
A.2.1.1 uniform inzamelbeleid binnen de Rd4-gemeenten	x	x			
A.2.1.2 uniform inzamelmiddelenbeleid binnen de Rd4-gemeenten		x	x		
A.2.2 mechanisatie van de inzameling	x	x	x	x	x
A.2.3 Onderzoek naar periodieke wijzigingen van de inzamelservice					
A.2.3.1 onderzoek naar mogelijkheden voor service vergroting gedurende de zomer periode		x	x		
A.2.3.2 onderzoek naar mogelijkheden service op verzoek met bijbehorende betaling		x	x		
A.2.4 Verbetering inzameling van grondstoffen bij hoog- en stapelbouw					
A.2.4.1 verbetering van de inzamelresultaten van grondstoffen bij hoog- en stapelbouw met 8%		x	x	x	x
A.2.5 BEST-tas++					
A.2.5.1 onderzoek naar de optimalisatie van de BEST-tas door verruiming van het aantal aan te bieden grondstoffen	x				
A.2.5.2 pilot BEST-tas++-inzameling		x			
A.2.5.3 evaluatie BEST-tas++-pilot en uitrol binnen alle Rd4-gemeenten			x	x	x
A.2.6 Start 1e circulair ambachtscentrum					
A.2.6.1 opzetten van het eerste circulaire ambachtscentrum in Margraten		x	x	x	
A.2.7 Milieupark wordt grondstoffenpark					
A.2.7.1 focus op de milieuparken moet liggen op grondstoffen	x				
A.2.7.2 continu onderzoeken naar de mogelijkheden om afval- én grondstoffen zo zuiver mogelijk te krijgen	x	x	x	x	x
A.2.8 Monitoring marktontwikkelingen					
A.2.8.1 aandacht voor marktontwikkelingen die toegevoegde waarde hebben voor de Rd4-gemeenten	x	x	x	x	x
A.2.8.2 onderzoek naar kansen voor luierinzameling	x				

Thema 3: kosten-beheersing

Duurzaam omgaan met grondstoffen zorgt niet altijd voor een besparing

De kosten voor de inzameling van huishoudelijk afval en grondstoffen worden gedekt via de afvalstoffenheffing en zijn gebaseerd op het afvalbeleid en de ambitie. Binnen de Rd4-gemeenten wordt het diftar-systeem gehanteerd: huishoudens die minder afval aanbieden worden beloond, omdat ze minder betalen dan huishoudens die meer of vaker afval aanbieden. Dit tarief is alleen van toepassing voor de aanbiedingen van restafval. Alle overige kosten worden verrekend via het vast tarief.

Na de aanbesteding van de verwerking van restafval en GFT in 2013 zijn de verwerkingskosten aanzienlijk gedaald als gevolg van de overcapaciteit op de verbrandingsmarkt. Helaas is de markt op dit moment omgeslagen naar een capaciteitstekort met snel oplopende prijzen als gevolg. Hierdoor moet bij de komende aanbesteding voor 2024 rekening gehouden worden met veel hogere tarieven dan nu het geval is. Ofschoon de hoeveelheden restafval sterk zijn afgenomen, blijft het effect van de te verwachten prijsstijgingen in de verwerkingsmarkt substantieel.

Daarnaast worden de gemeenten geconfronteerd met hogere lasten vanuit het rijk (als gevolg van de verbrandingsbelasting en de CO_2-taks) en de dalende vergoedingen voor PMD. Tot slot moet de grillige mondiale grondstoffenmarkt genoemd worden. Door tal van redenen staat de afzet van grondstoffen onder druk hetgeen momenteel leidt tot lage opbrengsten. Doordat de hoeveelheid grondstoffen uit het huishoudelijke afval de komende jaren nog verder zal toenemen zullen de fluctuerende marktprijzen een nadrukkelijk effect hebben op de kosten van het afval- en grondstoffenbeheer.

Thema 3.1 Toekomstbestendig en beheersbaar en uniform tarievenbeleid

Het Afvalinzamelplan en het Afvalbeheersplan hebben geleid tot mooie resultaten voor wat betreft de afname van de hoeveelheid restafval binnen de Rd4-gemeenten. Dit succes kent echter ook zijn keerzijde. Als gevolg van toegenomen afvalscheiding dalen de variabele inkomsten zo sterk dat deze de inzamel- en verwerkingskosten (nagenoeg) niet langer dekken. Deze ontwikkeling wordt gezien als de diftar-paradox.

Echter diftar is zeker niet de enige hoofdschuldige hieraan. Bovenstaande ontwikkelingen in de verwerkingsmarkt alsmede de toegenomen kosten voor transport spelen hierin een belangrijke rol en naar verwachting zal deze situatie zich de komende jaren blijven voordoen.

De gemeenten hebben als gevolg van deze ontwikkelingen er alles aan gedaan om de stijging van de afvalstoffenheffing te vertragen en deze zo laag mogelijk te houden. Het inzetten van de gemeentelijke reserves bood een tijdelijke oplossing, doch ook hier is de bodem in zicht, zo niet al bereikt. Voor de komende jaren is het dan ook van belang om nader onderzoek te doen naar de verhouding tussen het vaste deel van de afvalstoffenheffing en het variabele deel. Hierbij zal het tevens van belang zijn dat, gelet op het uniforme afvalbeleid, het tarievenbeleid

(de structuur van de afvalstoffenheffing) binnen de Rd4-gemeenten hetzelfde is en dan met name voor wat betreft het variabele tarief. Dit heeft tevens het voordeel dat het zogenaamde afvaltoerisme tussen gemeenten, waar een ander beleid wordt gevoerd, wordt voorkomen.

Uit de inwonerenquête is gebleken dat de inwoners een systeem willen (blijven) hanteren waarbij iedereen invloed heeft op de hoogte van zijn eigen afvalstoffenheffing en waar de grootste gebruikers/vervuilers het meeste betalen. Om aan alle ontwikkelingen en wensen tegemoet te komen lijkt het huidige systeem waarin iedereen een vast bedrag betaalt voor een bepaalde basisafname en extra betaalt als hij vaker gebruik maakt van het systeem het meest rechtvaardige systeem. Daarnaast hebben wij reeds een situatie bereikt dat afvalstromen steeds meer grondstoffen worden of als grondstof kunnen worden gerecycled. Hierdoor komt er een verschuiving van het principe 'de vervuiler betaalt' naar 'de gebruiker betaalt'.

Actiepunt: op basis van onderzoek naar praktijkvoorbeelden incl. rekenmodellen met een inschatting van kosten en inkomsten een voorstel van uniforme tarieven uitwerken waarbij rekening gehouden wordt met het principe van 'de gebruiker betaalt'

De wijziging van principe van vervuiler naar gebruiker geeft ruimte om tegen betaling meer service te bieden aan diegenen die dat willen zonder dat het reguliere inzamelsysteem op de schop moet. Mogelijk dat deze methodiek ruimte gaat bieden aan nog meer maatwerk in de service. Hierbij blijft echter wel gelden dat het uitgangspunt moet zijn dat alles in het teken moet staan om zoveel mogelijk schone grondstoffen te verkrijgen en zo min mogelijk afvalstoffen. De service op deze laatste stroom zal ook in de toekomst belast zijn. Reagerend op de afval- en grondstoffenmarkt zal dit systeem toekomstbestendig en beheersbaar moeten zijn.

Actiepunt: zorgen voor een toekomstbestendig en beheersbaar tarievensysteem

Planning maatregelen thema 3

	2022	2023	2024	2025	2026
A.3.1 Uniformering Rd4-gemeenten					
A.3.1.1 op basis van onderzoek naar praktijkvoorbeelden incl. rekenmodellen met een inschatting van kosten en inkomsten een voorstel van tarieven uitwerken waarbij rekening gehouden wordt met het principe van 'de gebruiker betaalt'		x			
A.3.2 Toekomstbestendig en beheersbaar					
A.3.2.1 zorgen voor een toekomstbestendig en beheersbaar tarievensysteem		x	x	x	x

Thema 4: schone buurt

Onze inwoners vinden het normaal en makkelijk om schone grondstoffen op de juiste manier aan te bieden

Iedereen woont graag in een schone buurt. Mensen die in een schone buurt wonen, zijn over het algemeen tevredener en waarderen hun buurt meer. Desondanks ontvangen zowel Rd4 als de afzonderlijke gemeenten meldingen van mensen die zich ergeren aan vervuiling in de buurt. Ondanks alle inzet van de gemeenten en Rd4 lijkt het probleem met afval maar moeilijk te kunnen worden aangepakt.

Rd4 en haar gemeenten zijn aan zet waar het gaat om het zorgen voor optimale mogelijkheden om afval en grondstoffen gescheiden aan te bieden bij 'aantrekkelijke voorzieningen'. Daarnaast is het van belang dat ook containers regelmatig en op tijd geleegd worden. Verder moet het Grondstoffenbeleid ertoe bijdragen dat zowel afval als grondstoffen op zo'n wijze worden aangeboden en opgehaald dat hierbij geen overlast ontstaat voor de directe omgeving. Tot slot is het eveneens heel erg belangrijk dat de inwoners goed geïnformeerd zijn, zodat duidelijk is hoe en wanneer afval en grondstoffen kunnen worden aangeboden. Veel van de geconstateerde ergernissen over afval in de openbare ruimte vinden hierin haar oorzaak.

Ook het bewust afval op het verkeerde moment aan de straat zetten, naast de verzamelcontainer zetten of zo maar ergens dumpen van grofvuil zijn een doorn in het oog. Het verkeerd aanbieden van afval draagt er toe bij dat er veelal meer afval bijkomt, want als de buurt al vies is, dan neemt niemand meer de moeite om het schoon te houden.

Thema 4.1 De basis op orde

Als iedereen doet wat hij/zij moet doen blijft de openbare ruimte schoon. De gemeente zorgt voor duidelijke regels en samen met Rd4 voor goede faciliteiten en desgewenst ondersteuning voor inwoners die willen helpen. Via de acties uit Thema 1 worden inwoners geïnformeerd over hoe zij hun afval en grondstoffen op de juiste wijze kwijt kunnen. Rd4 en gemeenten moeten er aanvullend voor zorgen dat als het dan alsnog niet goed gaat, het probleem wordt opgelost.

Van belang zal dan ook zijn dat inwoners te allen tijde hun afval kwijt kunnen. De inzamelcapaciteit voor de afval- en grondstoffen moet voldoende zijn: voldoende containers maar ook zorgen dat de containers tijdig geledigd worden. Daarnaast moet de omgeving van de containers (altijd) schoon zijn. Bij de huis-aan-huis-inzamelactiviteiten dient er voor gezorgd te worden dat geen vervuiling plaatsvindt van de omgeving. Als al deze activiteiten op de juiste wijze worden uitgevoerd en dus als de basis op orde is zal hiertoe een bijdrage geleverd worden aan een schone buurt. Maar als iedereen de schone buurt echt belangrijk vindt, moet dit gezamenlijk worden aangepakt.

Actiepunt: gemeenten en Rd4 zorgen er voor dat de voorzieningen op orde zijn waardoor inwoners hun afval en grondstoffen zonder problemen kwijt kunnen

Thema 4.2 Aanvalplan afvaldumping en bijplaatsing

Het is hoogstwaarschijnlijk een utopie om te denken dat als de basis op orde is er geen ontwijkgedrag zal plaatsvinden. Dat wil echter niet zeggen dat dit dan maar als een vanzelfsprekendheid moet worden beschouwd.

Juist vanwege de uitgesproken ergernis over afvaldumpingen alsmede het feit dat verreweg het grootste gedeelte van het dumpafval gratis gescheiden bij het milieupark c.q. grondstoffenpark aangeboden kan worden willen we deze vorm van ontwijkgedrag een halt toe roepen. Om meer inzicht te krijgen in het fenomeen afvaldumpingen en bijplaatsingen en meer nog om er iets tegen te doen of nog beter te voorkomen zullen de Rd4-gemeenten in samenwerking met Rd4 een aanvalsplan opstellen om afvaldumpingen zoveel mogelijk te voorkomen.

- **Actiepunt:** onderzoek naar de omvang van afvaldumpingen en bijplaatsingen en het opzetten van een monitoringssysteem
- **Actiepunt:** opstellen van een gezamenlijk aanvalsplan afvaldumpingen en bij-plaatsingen

Juist vanwege het ontsierende karakter dat afvaldumpingen binnen de bebouw-de kom en in het bijzonder de dumpingen bij straatvoorzieningen en de onder-grondse GFT- en restafvalcontainers willen we deze vorm van ontwijkgedrag extra aanpakken. Gedurende de looptijd van het Grondstoffenplan willen we het aantal dumpingen bij ondergrondse containers (straatvoorzieningen en GFT- en restafvalcontainers) verminderen met 25%.

- **Actiepunt:** aantal dumpingen bij ondergrondse containers (straatvoorzieningen en GFT- en restafvalcontainers) verminderen met 25%
- **Actiepunt:** acties tegen vroegtijdig aanbieden van PMD-afval en bijplaatsing van PMD-zakken bij ondergrondse containers

Planning maatregelen thema 4

	2022	2023	2024	2025	2026
A.4.1 Basis op orde					
A.4.1.1 gemeenten en Rd4 zorgen er voor dat de voorzieningen op orde zijn waardoor inwoners hun afval en grondstoffen zonder problemen kwijt kunnen	x	x			
A.4.2 Aanvalsplan dumpingen en bijplaatsingen					
A.4.2.1 onderzoek naar de omvang van afvaldumpingen	x				
A.4.2.2 opstellen van een gezamenlijk aanvalsplan afvaldumpingen en bijplaatsingen	x	x	x	x	x

hoofdstuk 7

Besluitvormingsproces, monitoring en financiële aspecten

In heel Nederland is merkbaar dat de kosten van het afvalbeheer fors toenemen. De belangrijkste factor is een sterke stijging in de verwerkingskosten van afvalstromen. Deels door het heffen van belasting op het verbranden van afval, maar ook door schaarste in de verwerkingscapaciteit en strengere acceptatie-eisen aan de poort van de verwerker. In de komende jaren zal de klimaatagenda verder leiden tot hogere kosten met investeringen in verdere vergroening en verduurzaming.

7.1. Perspectief voor de komende jaren

Omdat de beoogde circulaire economie nog in transitie is, hebben we de komende jaren wereldwijd te maken met lastige marktomstandigheden. Nieuwe verwerkingstechnieken staan nog in de kinderschoenen en er blijft sprake van een onbalans tussen vraag en aanbod in de verwerkingsmarkt, dit zal de komende jaren naar verwachting niet veranderen. Het gevolg is dat de kosten sterker stijgen dan wenselijk. Deze 'transitiekosten' zijn slechts in beperkte mate door gemeentelijk afvalbeleid te beïnvloeden.

Was het ten tijde van de vorige beleidsplannen (als gevolg van een gunstige grondstoffenmarkt, effectieve beleidskeuzen van de gemeenten én door de inzet van onze inwoners) mogelijk om flinke kostenbesparing te realiseren, dat is de komende jaren helaas niet haalbaar. Er zal voor de nabije toekomst rekening gehouden moeten worden met kostenstijgingen.

De ontwikkeling van de verwerkingskosten verklaart een groot gedeelte van deze stijging en wordt met name veroorzaakt door overheidsheffingen en de afloop van de contracten voor huishoudelijk GFT- en restafval (31-12-2023). Op basis van een recente marktverkenning door KplusV moet, gezien de huidige marktsituatie, bij een nieuwe Europese aanbesteding rekening gehouden worden met een prijsstijging van 90% tot 100% (exclusief overheidsheffingen). Bij de reguliere autonome kosten van Rd4 dient rekening te worden gehouden met een stijging van 2% per jaar.

Ondanks de te verwachten forse kostenstijging worden mogelijkheden gezien om de kostenstijging gedeeltelijk om te buigen. De in Rd4-verband gemaakte strategische keuzes voorzien in kostenbesparende maatregelen. Deze maatregelen bieden de ruimte om te investeren in een toekomstbestendige organisatie op langere termijn. De realisatie/voortgang van het Grondstoffenplan wordt opgenomen in de begrotingscyclus van Rd4. Jaarlijks zal in de begroting Rd4 hier een vooruitblik op gegeven worden en zullen eventuele investeringen en bijbehorende opbrengsten worden verantwoord in de jaarrekening van Rd4.

7.2 Impact van het grondstoffenbeleid

De maatregelen op het gebied van afval- en grondstoffen, waaronder een aanvullende communicatie-inspanning en hieraan gerelateerde bewustwording, hebben een dempende werking op de verwerkingskosten. In figuur 7.1 zijn de genormaliseerde verwerkingskosten weergegeven (zonder de Corona-effecten van 2020 en PMD-afrekeningen van diverse jaren).

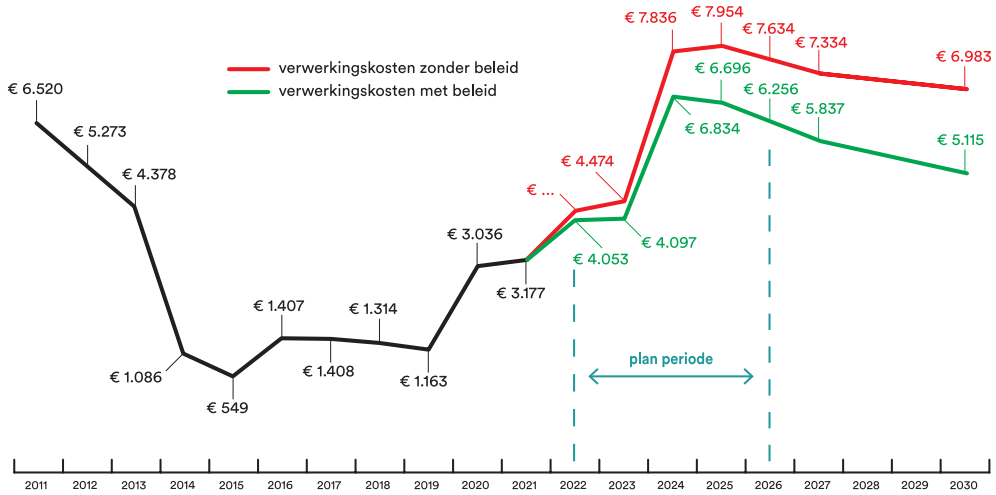

Figuur 7.1 Verwachte ontwikkeling van de verwerkingskosten

Met de rode lijn wordt de autonome ontwikkeling van de verwerkingskosten weergegeven. De stijging van deze kosten wordt met name veroorzaakt door de verwerkingskosten voor GFT- en restafval in verband met het afsluiten van nieuwe contracten, een extra verbrandingsbelasting en na 2025 de invoering van een CO_2-heffing op het verbranden van afval. Met de groene lijn worden de effecten weergegeven van betere afvalscheiding door de burger, waardoor minder restafval hoeft te worden verbrand. Deze effecten zijn vanaf 2011 zichtbaar, maar worden vanaf 2019 gedeeltelijk teniet gedaan door het invoeren van verbrandingsbelasting en stijgende verwerkingstarieven. Door het uitvoeren van de acties uit het uitvoeringsprogramma van het Grondstoffenplan (waarbij het verkrijgen van schone grondstoffen en minder aanbod van restafval centraal staat) wordt een bijdrage geleverd aan het vertragen van de stijgende kosten.

In dit verband is het wel belangrijk om te vermelden dat, naast de uitvoering van het Grondstoffenplan, Reinigingsdiensten Rd4 vanuit haar meerjarenstrategie werkt aan een verbeterde exploitatie van de op- en overslagvoorzieningen, een investering in de milieuparken (aanpassing tot grondstoffenparken) alsmede een verbetering van de dienstverlening. Mede door deze acties wordt geprognotiseerd dat er in vergelijking met de te verwachten autonome kostenstijging een kostenreductie kan worden gerealiseerd (zie figuur 7.1). Uiteindelijk doen wij het voor onze burgers. Het Grondstoffenplan beschrijft de continue zoektocht naar slimme en duurzame oplossingen om afval te verminderen, grondstoffen te scheiden, spullen een tweede leven te geven en mensen kansen te bieden.

Door gezamenlijk (gemeenten en inwoners) te werken aan de uitvoering van het Grondstoffenplan en als Reinigingsdiensten Rd4 gelijktijdig aan haar meerjarenstrategie werkt, worden de stijgende kosten voor de burgers deels opgevangen. De kosten van het basispakket per aansluiting nemen veel minder toe. Gedurende de planperiode van zowel het Grondstoffenplan als het strategisch meerjarenplan verwachten wij een besparing van €35,- per aansluiting. Ondanks dat de kosten de komende planperiode toenemen, is er wel voldoende perspectief voor de periode ná 2026. Zodra de markt weer in balans is, kan hier optimaal van geprofiteerd worden. De komende jaren leggen we via het Grondstoffenplan daartoe de basis!

7.3 Arbeidsparticipatie

Voor een deel van de huidige circulaire activiteiten binnen Rd4 wordt gebruik gemaakt van de inzet van doelgroepmedewerkers (medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt). Op dit moment biedt Rd4 aan ruim 180 doelgroepmedewerkers werkgelegenheid. Daarmee is Rd4 één van de belangrijkste werkgevers binnen de sociale werkvoorziening in de regio. Dit blijft -ondanks recente discussie hierover- een eindige regeling, waarop momenteel geen nieuwe instroom is. Rd4 moet zich, net als andere sociale werkgevers, voorbereiden op een andere instroom van doelgroepmedewerkers. Het zijn nog steeds dezelfde mensen, maar de regelingen zijn anders (Participatiewet, schoolverlaters, etc.). Rd4 heeft te maken met verschillende partijen (o.a. WSP en re-integratiebedrijven). Dit vormt een uitdaging en maakt het lastig voor Rd4 om doelgroepmedewerkers langdurig in te zetten.

Als Rd4-gemeenten blijven wij vasthouden aan de vertrouwde inzet vanuit de sociale werkgelegenheid. Rd4 zal gaan inzetten op een andere mix van 'doelgroepmedewerkers' en zal mogelijke (nieuwe) circulaire activiteiten benutten om deze mensen blijvend in te kunnen zetten. Het creëren van mogelijkheden voor de inzet van arbeidsparticipatie past in het gekozen uitgangspunt om bij het Grondstoffenbeleid rekening te houden met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de VN. Op deze wijze wordt nog een aanvullende waarde aan onze grondstoffen gegeven.

7.4 Overige waardetoevoeging

Naast arbeidsparticipatie leveren we op meerdere terreinen een bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de VN. Onze bijdrage door de uitvoering van dit Grondstoffenplan aan de circulaire economie zal tevens bijdragen aan preventie van afval, hergebruik van materialen, reparatie en herverwerking aan het einde van de levenscyclus van materialen. De milieu-impact in onze gemeenten zal vergroot worden. Met al deze inspanningen wordt onze regio een stuk mooier en meer circulair.

7.5 Monitoring en evaluatie

Het uitvoeringprogramma van dit Grondstoffenplan omvat een groot aantal acties verdeeld over vier thema's die gedurende de looptijd van het plan opgepakt zullen worden. Om de twee jaar zal een voortgangsrapportage worden opgesteld, met hierin per thema de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten/effecten tot dan toe. Tevens wordt inzicht gegeven over de eventuele kosten van de ingevoerde maatregelen. Indien bijsturing nodig is (afhankelijk van bijvoorbeeld marktomstandigheden en nieuwe inzichten) zal dit vroegtijdig worden gerapporteerd.

Medio 2024 zal er een tussenevaluatie worden gehouden en worden nagegaan in welke mate de genomen maatregelen tot het gewenste resultaat hebben geleid. Indien de effecten niet voldoen aan de verwachtingen kan eventueel bijstelling plaatsvinden. Naast de feitelijke score van afvalhoeveelheden, klachtenmeldingen, scheidingspercentage en kosten zal een inwonersenquête worden uitgevoerd naar de mate van tevredenheid van het grondstoffenbeleid. Sorteeranalyses maken deel uit van de planning- en controlecyclus en zullen periodiek worden uitgevoerd.

Reinigingsdiensten Rd4 verzorgt de afvalinzameling voor 145.000 huishoudens in 10 Zuid-Limburgse gemeenten en bij 3.500 Limburgse bedrijven. We verwerken en scheiden grondstoffen op onze 8 milieuparken, in onze op- en overslag, ons textielsorteercentrum en regionaal sorteercentrum. Ook verzorgen we de straat- en rioolreiniging, gladheidbestrijding en reinigen we de openbare ruimtes. In onze drie RD4U kringloopshops geven we spullen een tweede leven en bieden we mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt nieuwe uitdagingen. We zijn een vooruitstrevend bedrijf met meer dan 550 medewerkers die zich dagelijks inzetten voor een mooie en schone leefomgeving.

SAMEN › STEEDS › SLIMMER ›

Grondstoffenplan **2022-2026**

100% recycled papier